

**ΑΝΩΤΑΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΕΞΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΤΟΥΜΑΖΑΤΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ
ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Π. ΠΕΔΙΑΔΙΤΗΣ**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

- 1.1 Η τουριστική βιομηχανία στην χώρα μας
- 1.2 Ο Τουρισμός Υγείας στα πλαίσια ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

- 2.1 Ο Ιαματικός τουρισμός και η εξέλιξη του στον τουρισμό υγείας
- 2.2 Η ιστορία της ιαματικής λουτροθεραπείας και των ιαματικών πηγών στη χώρα μας
- 2.3 Οι ιαματικές πηγές στην Ελλάδα
- 2.4 Κατηγορίες ιαματικών πηγών
 - 2.4.α Ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας
 - 2.4.β Ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

- 3.1 Ο τουρισμός υγείας στον διεθνή χώρο
- 3.2 Ο τουρισμός υγείας στη Μεσόγειο
- 3.3 Οι διεθνής τάσεις ανάπτυξης του τουρισμού υγείας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

- 4.1 Ο τουρισμός υγείας στην Ελλάδα.
- 4.2 Κατευθύνσεις πολιτικής για την ανάπτυξη του τομέα
- 4.3 Δυνατότητες –Προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

- 5.1 Ο όρος SPA και οι διάφοροι τύποι SPA
- 5.2 Τα σημερινά κέντρα θαλασσοθεραπείας

Γενικά συμπεράσματα-κατευθύνσεις πολιτικής

Βιβλιογραφία

Πρόλογος

Στις μέρες μας μέσα σε συνθήκες παγκόσμιας αλλά και εθνικής οικονομικής κρίσης ο ελληνικός τουρισμός αποτελεί ίσως ένα από τα μεγαλύτερα εξαγωγικά προϊόντα. Το προϊόν αυτό αποτελείται από τις τουριστικές επιχειρήσεις και υπηρεσίες των επιχειρήσεων αυτών που η οργάνωση και ανάπτυξη τους αλλά και η σωστή τους προώθηση τους τόσο στο εσωτερικό αλλά ιδιαίτερα στο εξωτερικό θα συμβάλλει στην οικονομική ενίσχυση της χώρας μας και μπορεί να αποτελέσει το βασικό πεδίο της πολυπόθητης ανάπτυξης.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα στην οποία μεγάλος αριθμός τουριστών έρχεται κάθε χρόνο λόγω του κλίματος της, του φυσικού της τοπίου αλλά και του πολιτισμού της. Οι τρεις αυτοί παράγοντες σε συνδυασμό με την φιλοξενία των Ελλήνων αποτελούν την κύρια διαφήμιση της χώρας μας στο εξωτερικό.

Βέβαια η Ελλάδα δεν είναι ο μοναδικός τουριστικός προορισμός που διαθέτει ήλιο, θάλασα, και αρχαία μνημεία. Για το λόγο αυτό δεν αναπαυόμαστε πάνω στις δάφνες μας αλλά παράλληλα επενδύουμε στο τουρισμό όσο και στις εναλλακτικές μορφές του που αποτελούν ένα τουριστικό προϊόν ικανό να προσελκύσει ένα πλήθος τουριστών που αναζητούν το κάτι παραπάνω στις διακοπές τους.

Ο τουρισμός υγείας αποτελεί ένα μέρος αυτού του τουριστικού προϊόντος, και γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια και στον ελλαδικό χώρο. Οι υπηρεσίες του τουρισμού υγείας μπορούν να χρησιμοποιηθούν αυτόνομα ως πόλος έλξης του τουρισμού (π.χ. δημόσια λουτρά Λουτρακίου) αλλά ακόμη και να προσδώσουν προστιθέμενη αξία στις ήδη υπάρχουσες τουριστικές επιχειρήσεις (π.χ. Ξενοδοχείο μεγάλη Βρετανία).

Ο τουρισμός υγείας ξεκίνησε με συγκεκριμένο κοινό όπου η ανάγκη ήταν το πρωταρχικό, ίσως το μόνο κριτήριο για τη χρήση των υπηρεσιών του και κατέληξε να προσελκύσει ένα κοινό που φροντίζει το σώμα του, τον εαυτό του γενικότερα, τη σωματική και την πνευματική του ευεξία, τη χαλάρωση από τα άγχη και τους γρήγορους ρυθμούς της πόλης κ.τ.λ. Ο τουρισμός υγείας κατάφερε έτσι να συνδυάσει την αναγκαιότητα με την πολυτέλεια και να γίνει ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό προϊόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Ο τουρισμός στις μέρες μας κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στη βιομηχανία των υπηρεσιών, η οποία δεν σταματά μόνο στο ενδιαφέρον των οικονομικών δραστηριοτήτων αλλά επεκτείνεται στο πολιτιστικό, κοινωνικό καθώς και στο μορφωτικό επίπεδο των λαών παγκοσμίως.¹

Η αγορά του τουρισμού και των ταξιδίων σήμερα είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία στον κόσμο, προσφέροντας στην παγκόσμια οικονομία καθώς και στις εθνικές και στις τοπικές οικονομίες. Σήμερα η βιομηχανία του τουρισμού πλησιάζει τα 35 τρισεκατομμύρια δολάρια, ενώ παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης σε όλο τον κόσμο απασχολώντας 127 εκατομμύρια υπαλλήλους.

Τουρισμός είναι η μετακίνηση ανθρώπων από μια γεωγραφική θέση σε μια άλλη για περίοδο μικρή ή μεγάλη, κάπου έξω από την περιοχή όπου ο ταξιδιώτης συνήθως ζει και εργάζεται.

Συνήθως τα κίνητρα για τουρισμό ποικίλουν σε μεγάλο βαθμό τόσο από λαό σε λαό όσο και από άνθρωπο σε άνθρωπο. Ως ενδεικτικά κίνητρα τουρισμού θα μπορούσαν να αναφερθούν τα παρακάτω: επαγγελματικά, ψυχαγωγίας ευχαρίστησης, αλλαγής αναζήτησης περιπέτειας, εκπαίδευσης υγείας αθλητισμού, επίσκεψης αρχαιολογικών χώρων κτλ.

Η ανάπτυξη του τουρισμού ήταν ραγδαία τα τελευταία 30 περίπου χρόνια, καθώς πέρασε από το επίπεδο των λίγων (ελιτιστικό) στο μαζικό τουρισμό (τον τουρισμό για τις πλατιές λαϊκές μάζες). Καταλυτικοί παράγοντες για τη δραματική αλλαγή, η οποία επήλθε στον τουρισμό, ήταν τόσο η τεχνολογική ανάπτυξη, η οποία εκμηδένισε τις αποστάσεις όσο και η ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του εμφυλίου πολέμου που ακολούθησε σχεδόν αμέσως μετά, καταβλήθηκαν προσπάθειες εκ μέρους της πολιτικής εξουσίας για την ανάπτυξη του τουρισμού. Η Ελλάδα σαν τουριστικός προορισμός, άρχισε να προσελκύει από τις αρχές της δεκαετίας του 50 το ενδιαφέρον των ξένων τουριστών ολοένα και περισσότερο. Προς το τέλος της δεκαετίας για την οποία ο λόγος, παρ'όλο ότι η Ελλάδα αγωνιζόταν για να αναπτυχθεί οικονομικά, συγκαταλεγόταν μεταξύ των ευρωπαϊκών εκείνων χωρών που είχαν κάνει σημαντική πρόοδο προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης του τουρισμού τους. Μεχρι τότε η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα αποτελείτο από ένα μικρό αριθμό τουριστών υψηλής εισοδηματικής τάξης που ενδιαφερόντουσαν βασικά να επισκεφθούν τα μνημεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Τα συναλλαγματικά έσοδα που απεκόμιζε η Ελλάδα τότε ήταν ασήμαντα, ο δε τουρισμός της αποτελούσε ένα μικρό μέρος της οικονομίας της.²

Αυτό που συνέβαλε αποφασιστικά στην προσέλκυση ενός μεγαλύτερου αριθμού τουριστών στην Ελλάδα στη διάρκεια του δεύτερου μισού της δεκαετίας του '50, ήταν η υποτίμηση της δραχμής τον Απρίλιο του 1953. Η Ελλάδα έγινε τότε αν όχι ο

1 Καραθάνος Γεώργιος Ελληνικός Τουρισμός Μύθοι και Πραγματικότητα σελ153

2 Ηγουμενάκης Ν. Τουρισμός και Ανάπτυξη σελ 201

φθηνότερος τουριστικός προορισμός για τους διεθνείς τουρίστες , τουλάχιστον ένας από τους φθηνότερους ,ενώ πριν από την υποτίμηση της δραχμής συγκαταλεγόταν μεταξύ των ακριβότερων. Έτσι, λοιπόν, άρχισαν να επισκέπτονται τη χώρα και άτομα χαμηλότερης εισοδηματικής στάθμης, αφού ο τουρισμός της ήταν πια προσιτός σε αυτά. Το γεγονός ότι οι τιμές των παρεχόμενων υπηρεσιών φιλοξενίας αυξήθηκαν συγκριτικά με αργούς ρυθμούς και σε περιορισμένη έκταση κατά τα πρώτα έτη μετά την υποτίμηση της δραχμής και ότι η σταθερότητα της δραχμής διατηρήθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα, έκανε δυνατή την πώληση της Ελλάδας σαν ένα προορισμό διακοπών και ανάπαυλας σε πολύ ανταγωνιστικές τιμές για αρκετά χρόνια.

Οι προσπάθειες για να αναπτυχθεί ο τουρισμός στην Ελλάδα στη δεκαετία του '60 αντιμετώπισαν μεγάλες δυσκολίες και αυτό βασικά γιατί τα αναγκαία για αυτόν τον σκοπό κεφάλαια που μπορούσαν να διαθέτουν ήταν πολύ περιορισμένα. Κατά συνέπεια οι προσπάθειες να αναπτυχθεί ο τουρισμός στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της πιο πάνω χρονικής περιόδου δεν ήταν ανάλογες με τις νέες ευκαιρίες που παρουσιαζόντουσαν. Παρ'όλα αυτά, όμως, ο αριθμός των επισκεπτών στην Ελλάδα εξακολουθούσε να αυξάνεται και έτσι γίνεται δυνατή η θετική συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και ταυτόχρονα στη διερεύνηση της εξαγωγικής βάσης της με το να διαφοροποιούνται οι οικονομικές δραστηριότητες.

Η Ελλάδα αναμφισβήτητα³ είναι ίσως η μοναδική χώρα που μπορεί να ικανοποιήσει αν όχι όλα , τότε τα περισσότερα κίνητρα για τουρισμό σε παγκόσμια κλίμακα. Τόσο οι φυσικές της ομορφιές, τα πλούσια και μοναδικά αρχαιολογικά της θέματα και μνημεία της, την ιστορία της , οι ιδιαιτερότητες της από τόπο σε τόπο, τα νησιά της, τα βουνά της, το οικολογικό της σύστημα, οι δυνατότητες που δίνονται για κάθε είδους άθλημα τόσο θερινό όσο και χειμερινό, οι ιαματικές της πηγές, το κλίμα της, η φιλοξενία των Ελλήνων, την καθιστούν ιδανική χώρα για την ανάπτυξη του τουρισμού.

1.2 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ήδη από την δεκαετία του 1980 είχαν επισημανθεί οι αλλαγές που συντελούνταν στα πλαίσια της παγκόσμιας αγοράς του τουρισμού. Πολλοί ερευνητές επεσήμαναν ότι η άνοδος της κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, καθώς και οι σημαντικές κοινωνικές και δημογραφικές μεταβολές που είχαν επέλθει στον δυτικό κόσμο, θα συνέβαλαν στη διαφοροποίηση της τουριστικής αγοράς στη δεκαετία του 1990. Κυρίαρχο αποτέλεσμα αυτών των κοινωνικών αλλαγών είναι η ολοένα και μεγαλύτερη ποικιλία, η οποία συνιστάται σε ποικιλία μορφών τουρισμού, τουριστικών αναγκών και τουριστικών προτύπων⁴.

Με την πάροδο του χρόνου υπάρχει σημαντική μείωση του αριθμού των τουριστών για τους οποίους κυρίαρχο κίνητρο ταξιδιού είναι η αναζήτηση της απόλαυσης. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες, η συνειδητοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, η άνοδος του μορφωτικού

3 Καραθάνος Γεώργιος σ.π. Σελ 154

4 Κουδουμά Μ Τουρισμός Υγείας

επιπέδου, η βελτίωση των αισθητικών κριτηρίων καθώς επίσης και των ατομικών και κοινωνικών συνθηκών ζωής των ανθρώπων. Η αναζήτηση αυτών των νέων αξιών σε σχέση με τον τουρισμό αντικατοπτρίζεται στην οργάνωση του ελεύθερου χρόνου και στα νέα τουριστικά προϊόντα που έχουν εμφανιστεί, όπως οι ενεργητικές διακοπές και ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων.

Η εμπειρία από την ανάπτυξη προγραμμάτων ειδικών μορφών τουρισμού διαφέρει ανάλογα με τον τύπο και το επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας υποδοχής. Αρκετές από τις ειδικές μορφές τουρισμού λειτούργησαν ως συμπληρωματικές του μαζικού αριθμού με στόχο την βελτίωση των υπηρεσιών του ως προς την ποικιλία. Παράλληλα καθοριστικοί παράγοντες για την ανάπτυξη τους αποτέλεσαν οι τοπικές ιδιομορφίες κάθε περιοχής, και η συνύπαρξη δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης. Η παράδοση, η συνάφεια των χαρακτηριστικών προσφοράς, και η συμπληρωματικότητα προς το πρότυπο του μαζικού αριθμού οδήγησε στην ανάπτυξη δύο ή τριών μορφών υπό τύπου "πλέγματος".

Μεταξύ των ειδικών μορφών τουρισμού συγκαταλέγεται και ο τουρισμός υγείας, ο οποίος σήμερα αφορά ολοένα και περισσότερο τα υγιή άτομα που έχουν ως κίνητρο τη διατήρηση της καλής τους φυσικής κατάστασης και της ψυχικής και σωματικής τους αναζωογόνησης. Λόγω των μεταβολών, των κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων στις αναπτυσσόμενες χώρες εμφανίζεται μια συνεχής τάση ανανέωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών και καθίσταται ένας από τους δυναμικότερους νέους κλάδους της τουριστικής αγοράς⁵.

Στα πλαίσια αυτά ο τουρισμός υγείας μπορεί να αναπτυχθεί παράλληλα με άλλες μορφές τουρισμού, είτε ως τμήμα της ανάπτυξης προγραμμάτων με έμφαση στη δημιουργία "πλέγματος" ειδικών μορφών σε περιοχές με ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά (π.χ. σε συνδυασμό με τον οικολογικό, τον αθλητικό, τον τουρισμό περιπέτειας είτε συμπληρωματικά με τον μαζικό οργανωμένο τουρισμό, ως τμήμα του τουριστικού πακέτου, με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (π.χ σε συνδυασμό με το θαλάσσιο, το συνεδριακό, τον πολιτιστικό ή τον τουρισμό κινήτρων).

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ / ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Ο οικοτουρισμός δεν απαιτεί ιδιαίτερα αυξημένο κόστος για τη δημιουργία σχετικής υποδομής, ενώ τόσο ο τουρίστας όσο και το τουριστικό κύκλωμα υποδοχής και εξυπηρέτησης του σέβονται τη φύση. Στη μορφή αυτή τουρισμού, μπορούμε να εντάξουμε την περιήγηση σε παραδοσιακούς οικισμούς, βιότοπους, εθνικούς δρυμούς, πεζοπορικά μονοπάτια, φαράγγια, σπήλαια κ.α. σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, σε πολλές περιπτώσεις ο οικοτουρισμός επιλέγεται ως πρόσθετη δραστηριότητα από τους πελάτες των κέντρων τουρισμού υγείας.

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Η μορφή αυτή του τουρισμού έχει ως κύριο κίνητρο την άσκηση ενός αθλήματος. Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη τουρισμού άθλησης είναι η δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και η στελέχωσή τους με εξειδικευμένο προσωπικό. Τμήμα της πελατείας αποτελούν τα άτομα που κάνουν τουρισμό υγείας και ενδιαφέρονται για

5 Κουδουμά Μ. Τουρισμός Υγείας

την διατήρηση της καλής τους φυσικής κατάστασης..

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ:Πραγματοποιείται ,κατά κανόνα , από άτομα νεαρής ηλικίας και υψηλού εισοδηματικού επιπέδου που τους αρέσει να ζουν έντονα και επικίνδυνα και επιζητούν νέες και μοναδικές εμπειρίες που τους προσφέρει ο τουρισμός περιπέτειας. Ιδιαίτερο ρόλο, όσον αφορά την ελκυστικότητα, διαδραματίζει η ποικιλία και η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος. Με ορισμένες από τις δραστηριότητες του τουρισμού περιπέτειας μπορεί να συνδυαστεί ο τουρισμός υγείας στην σύγχρονη μορφή του.

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ:Αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στο θαλάσσιο χώρο μιας χώρας ή διαφορετικών χωρών. Αποτελεί μία από τις δυναμικότερες μορφές, δεδομένου ότι έχει σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Η πλέον επικερδής δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι αυτή που αφορά την ναύλωση σκαφών αναψυχής, ενώ εξίσου σημαντική δραστηριότητα αποτελούν και οι κρουαζιέρες. Τα μεγάλα κρουαζιερόπλοια συχνά διαθέτουν σύγχρονες εξοπλισμένες εγκαταστάσεις για την παροχή φροντίδων υγείας και αισθητικής περιποίησης, οι οποίες σε συνδυασμό με ειδικά προγράμματα διατροφής, μπορούν να αποτελέσουν συμπληρωματικό τμήμα του τουριστικού πακέτου. Επιπλέον, όπως έχουμε αναφέρει, η προσφορά ανάλογων υπηρεσιών προβάλλεται ως αυτόνομο τουριστικό προϊόν

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ:Το σημαντικότερο κίνητρο του πολιτιστικού τουρισμού είναι η συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο πολιτιστικός τουρισμός εμφανίζει διεθνώς ανοδικές τάσεις και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επισκέψεις-μελέτες ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ταξίδια με σκοπό την παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, κινηματογραφικών και μουσικών φεστιβάλ, κ.α. Συνεπώς, για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού απαιτείται, εκτός από την γενική υποδομή, η ύπαρξη ειδικής υποδομής, όπως για παράδειγμα θέατρα, μουσεία, ιστορικά μνημεία, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων καθώς επίσης και αξιόλογα προγράμματα πολιτιστικών , καλλιτεχνικών και μορφωτικών εκδηλώσεων. Η δυνατότητα πραγματοποίησης πολιτιστικού τουρισμού στην ευρύτερη περιφέρεια ενός κέντρου τουρισμού υγείας μπορεί να λειτουργήσει ως συμπληρωματικό κίνητρο για την επίσκεψη του και να αποτελέσει, επιπρόσθετα, παράγοντα της ελκυστικότητάς του.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ/ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΘΥΛΑΚΕΣ: Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού ανταποκρίνεται στην ανάγκη του τουρίστα για καλά οργανωμένες διακοπές. Πρόκειται για τεχνητά συγκροτήματα που δημιουργούνται σε ιδιαίτερα εκτεταμένες περιοχές (θύλακες) εντός των οποίων παρέχεται ευρύτατο φάσμα υπηρεσιών διαμονής, εστίασης, δραστηριοτήτων άθλησης και αναψυχής. Κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι οι δραστηριότητες αναψυχής συντονίζονται και εποπτεύονται από εξειδικευμένους επαγγελματίες με στόχο την δημιουργία

πνεύματος χαλάρωσης και φιλικότητας. Μεταξύ των εγκαταστάσεων συχνά περιλαμβάνονται κέντρα θαλασσοθεραπείας, υδροθεραπείας και πλήθος υπηρεσιών που σχετίζονται με την φροντίδα του σώματος και την αισθητική περιποίηση.⁶

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Στην συγκεκριμένη ειδική μορφή τουρισμού υπάγονται διάφορων ειδών οργανωμένες συναντήσεις, όπως είναι τα συνέδρια, με μεγαλύτερο ή μικρότερο αριθμό συμμετοχόντων, σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Λόγω της κατά κανόνα περιορισμένης χρονικής διάρκειας (συνήθων τριών ή τεσσάρων ημερών), συχνά συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού. Στα πλαίσια αυτά, οι προτιμήσεις των πελατών του συνεδριακού τουρισμού κατά την διάρκεια του ελεύθερου χρόνου μεταξύ των συνεδριάσεων, στρέφονται και προς τον τομέα των υπηρεσιών, περιποίησης και αναζωογόνησης του οργανισμού που προσφέρει ο τουρισμός υγείας.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΗΤΡΩΝ: Ο τουρισμός κινήτρων συνίσταται στην προσφορά τουριστικού πακέτου μικρής χρονικής διάρκειας, από μια επιχείρηση στα στελέχη της, προκειμένου αυτό να λειτουργήσει ως κίνητρο για την αύξηση της αποδοτικότητας των εργαζόμενων της επιχείρησης. Το ταξίδι, κατά κανόνα πραγματοποιείται στο εξωτερικό, ενώ από τα εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία που το οργανώνουν δίδεται έμφαση στην ιδιαίτερη “ατμόσφαιρα” του τόπου προορισμού, στην άνεση και στην πολυτέλεια. Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, στο περιθώριο του τουρισμού κινήτρων η σύγχρονη μορφή του τουρισμού υγείας μπορεί να αποτελέσει συμπληρωματικό συστατικό στοιχείο του τουριστικού πακέτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΕΙΑΣ.

Σύμφωνα με τον παγκόσμιο οργανισμό τουρισμού, μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων. Ο⁷ τουρισμός και τα ταξίδια συνδέονται στενά με την βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, η οποία αποτελεί μια από τις βασικές συνιστώσες της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής. για το λόγο αυτό ο στόχος της βελτίωσης ή της αποκατάστασης της υγείας μέσω της πραγματοποίησης ενός ταξιδιού υπήρξε ανέκαθεν ισχυρό ταξιδιωτικό κίνητρο.

Ο **ιαματικός τουρισμός** αποτελεί μορφή κοινωνικού τουρισμού που έχει ως σκοπό τη χρησιμοποίηση των ιαματικών πηγών κυρίως για θεραπευτικούς

6 Κουδουμά Μ. Τουρισμός Υγείας

7 Κουδουμά Μ. Τουρισμός Υγείας

σκοπούς. Η πορεία του μέχρι στιγμής στη χώρα μας δείχνει ότι απευθύνεται κυρίως σε άτομα της τρίτης ηλικίας και συνταξιούχους-συνήθως ασθενείς- οι οποίοι πηγαίνουν στις ιαματικές πηγές κατόπιν ιατρικής πλέον προτροπής, με σκοπό κυρίως να υποβοηθηθεί η φαρμακευτική αγωγή του γιατρού. Σε κάποιες περιπτώσεις, ο λόγος επίσκεψης μπορεί να είναι η πρόληψη και όχι απαραίτητα η θεραπεία.⁸

Ο **θεραπευτικός τουρισμός** απευθύνεται κυρίως σε ασθενείς οι οποίοι εκτός από λούσεις σε ιαματικές πηγές ακολουθούν και άλλες φυσικές μεθόδους θεραπείας, όπως είναι οι εισπνοοθεραπείες, αεροθεραπείες, σπηλαιοθεραπείες, θαλασσοθεραπείες, ρινοπλύσεις, πηλοθεραπείες, κινησιοθεραπείες, ηλεκτροθεραπείες κ.λ.π.

Ο όρος **θερμαλισμός** (thermalism), επικράτησε στο σχετικό διεθνές σεμινάριο της Πορτογαλίας το 1992, περιλαμβάνει το σύνολο των ενεργειών για τη θεραπεία του ανθρώπινου οργανισμού με τη χρήση των θερμομεταλλικών νερών των ιαματικών πηγών. εισάγει ένα νέο πνεύμα στη μέχρι τώρα γνωστή πρακτική, και δεν απευθύνεται πλέον μόνο στους ασθενείς και στην τρίτη ηλικία, αλλά σε όλο τον κόσμο που ενδιαφέρεται για τη διατήρηση της καλής του υγείας και της φυσικής κατάστασης. από την άποψη του τουρισμού, ο θερμαλισμός ταυτίζεται με τον ιαματικό τουρισμό και οι δύο έννοιες συχνά χρησιμοποιούνται αδιακρίτως.⁹

Εδώ θα ήταν καλό να αναφέρουμε και τον ισοδύναμο όρο υδροθεραπεία. Η υδροθεραπεία αναφέρεται συχνά στην ελληνική βιβλιογραφία, αναγνωρίζεται ως ιατρική θεραπευτική μέθοδος και μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική.

Η επαναληπτική μορφή της υδροθεραπείας, δεδομένου ότι απαιτείται ένας ορισμένος αριθμός λούσεων, οι οποίες πρέπει να πραγματοποιηθούν σε ορισμένο χρονικό διάστημα, για να ολοκληρωθεί η θεραπεία, και οι πολλές ελεύθερες ώρες, που παρεμβάλλονται μεταξύ των λουτρών, διέθεσαν στον ασθενή πολύ χρόνο και για άλλες δραστηριότητες. έτσι δημιουργήθηκαν τα θέρετρα του ιαματικού τουρισμού, που συνδυάζουν τη θεραπεία με την ψυχαγωγία, καθιστώντας σταδιακά τον ασθενή και τουρίστα. Κατά συνέπεια εξέλιξη του θερμαλισμού αποτελεί ο ιαματικός τουρισμός.¹⁰

Τα τελευταία χρόνια έχουμε και την εξέλιξη του ιαματικού τουρισμού προς τον τουρισμό υγείας. Στις αρχές της εφαρμογής του, ο τουρισμός υγείας απευθυνόταν κυρίως σε άτομα που είχαν ανάγκη να κάνουν χρήση των υδάτων των ιαματικών πηγών, προκειμένου να ευεργετηθούν από τις ιαματικές τους ιδιότητες και να θεραπεύσουν διάφορες παθήσεις. Πρώτιστος σκοπός, συνεπώς, του ταξιδιού ήταν η θεραπεία και για το λόγο αυτό οι ηλικίες στις οποίες απευθυνόταν αυτή η μορφή τουρισμού ήταν η μέση και η τρίτη ηλικία. Με την πάροδο του χρόνου όπως διαπιστώνουμε, μεταβάλλονται οι αντιλήψεις περί υγείας και διατυπώνονται νέοι ορισμοί όσον αφορά τον τουρισμό υγείας, ο οποίος εξελίσσεται στον σύγχρονο τύπο τουρισμού με μεγαλύτερη εξειδίκευση και επέκταση δραστηριοτήτων και με τη χρήση νέων τεχνολογιών που προστέθηκαν στα παραδοσιακά ιαματικά λουτρά.

Ο ιαματικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες, έστω και αν έχουν κοινό σκοπό την πρόληψη, την επανάκτηση και τη διατήρηση της υγείας.

Ο τουρισμός υγείας αποτελεί έναν από τους πλέον σύγχρονους τρόπους

8 Σπάθη Σ.Κ Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

9 Σπάθη Σ.Κ Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

10 www.healthtourism.gr

διακοπών που βρίσκει ολοένα και περισσότερους θαυμαστές. Ο μέσος όρος ηλικίας των συμμετεχόντων μειώνεται σημαντικά, ενώ το οικονομικό τους επίπεδο ανεβαίνει. Εκτός των παραπάνω δραστηριοτήτων που περιγράψαμε περιλαμβάνεται και ένα πλήθος άλλων που απευθύνονται σε ανθρώπους που ακολουθούν - συστηματικά ή όποτε τους δίνεται η ευκαιρία- έναν φυσικό τρόπο ζωής, προσέχοντας τη διατροφή τους, την υγεία τους και τη φυσική τους κατάσταση.

Οι πελάτες αυτής της κατηγορίας, λόγω της γενικότερης στάσης ζωής που ακολουθούν, απαιτούν και στη διάρκεια των διακοπών να βρουν δραστηριότητες και εγκαταστάσεις που ταιριάζουν με αυτή τη φιλοσοφία. για το λόγο αυτό επιλέγουν προορισμούς και επιχειρήσεις με την ανάλογη υποδομή.¹¹

Η γενικότερη αυτή τάση για έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής, περιορισμό της φαρμακοθεραπείας, προσεκτικότερη διατροφή, αθλητισμό και αγάπη για το περιβάλλον, δημιούργησε την ανάγκη για όλο και περισσότερες τουριστικές επιχειρήσεις να αρχίζουν να προσανατολίζονται προς αυτή την κατεύθυνση και να εντείνουν την προσφορά ανάλογων υπηρεσιών. Άρτια εξοπλισμένα γυμναστήρια, αίθουσες αισθητικής, μασάζ, σάουνα και προγράμματα γυμναστικής για διάφορες ηλικίες είναι μερικές από τις υπηρεσίες στις οποίες τα ξενοδοχεία έχουν αρχίσει να δίνουν όλο και περισσότερη σημασία.

Ο τουρισμός υγείας ο οποίος συνεχώς εξελίσσεται, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με την υγεία, όπως τον ιατρικό έλεγχο, την ειδική διαιτητική, τη θεραπεία με βιταμίνες, τις βοτανοθεραπείες, τη γυμναστική, τις ειδικές θεραπείες όπως αντικαπνιστική, θεραπεία κατά του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής του σώματος, αισθητική κτλ.

Τα τουριστικά κέντρα συνεπώς, κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με το προσφερόμενο προϊόν στο συγκεκριμένο θέρετρο:

- Σε κέντρα ιαματικού-θεραπευτικού τουρισμού (spa resorts), εάν το προϊόν στοχεύει κυρίως στη θεραπεία σε περιβάλλον ποιότητας για ξεκούραση και αναψυχή, τότε οι λουτροπόλεις είναι γνωστές ως κέντρα ιαματικού τουρισμού (spa).
- Σε κέντρα τουρισμού υγείας-υγιεινής και φυσική διαβίωσης (health resorts) εάν το προσφερόμενο προϊόν εκτός της θεραπείας στοχεύει περισσότερο στην ξεκούραση και την αναψυχή, τα οποία μπορούν να δημιουργηθούν και σε χώρους που δεν υπάρχουν ιαματικές πηγές.Επομένως τα τουριστικά αυτά κέντρα διαφέρουν μόνο στη μορφή του προσφερόμενου τελικού προϊόντος, δηλαδή θεραπεία ή ξεκούραση, ενώ όλα προσφέρουν προϊόντα των οποίων τα βασικά τους συστατικά προέρχονται από φυσικές πηγές και οι φροντίδες που δέχονται οι επισκέπτες γίνονται σε συνδυασμό με την απόλαυση και ψυχαγωγία ποιότητας (διατροφή, μουσική κλπ) σε ατμόσφαιρα ενός καλού ξενοδοχείου και όχι νοσοκομείου.

11 Σπάθη Σ.Κ Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

2.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Η χρήση των λουτρών ως μέσου για την καλή υγεία, την ευεξία και τη θεραπεία διαφόρων ασθενειών έχει τις ρίζες της στα βάθη της ιστορίας του τόπου μας. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν τα λουτρά, τα οποία θεωρούνταν και δείγμα του πολιτισμού τους, ενώ οι αρχαίοι Έλληνες γιατροί, φυσικοί, ιστορικοί και γεωγράφοι ήταν οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με τις πηγές και τα μεταλλικά νερά ¹²

Από το 1500 π.Χ περίπου οι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα λουτρά για την υγιεινή του σώματος. Αργότερα, κατά την εποχή του Κρητικού πολιτισμού, τους Μυκηναϊκούς δηλαδή χρόνους, είχε διαδοθεί ευρύτατα η χρήση των θαλάσσιων λουτρών. Εκτός όμως των ψυχρών λουτρών στις θάλασσες και τα ποτάμια, οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν και τα θερμά λουτρά, τόσο για την καθαριότητα όσο και για ανακούφιση από την κούραση.

Αρχικά, τα λουτρά γίνονταν στα σπίτια των ευπόρων που διέθεταν ειδικά διαμορφωμένους χώρους με έναν ή περισσότερους λουτήρες. Την ομηρική εποχή, κατά τον 9ο π.Χ αιώνα, η περιποίηση των φιλοξενούμενων στο λουτρό από τις θεραπευαίνιδες και την κόρη ή τη σύζυγο του οικοδεσπότη αποτελούσε ένδειξη μεγάλης τιμής και σεβασμού.

Αργότερα, τον 5ο π.Χ αιώνα, δημιουργήθηκαν και κοινά λουτρά, δημόσια και ιδιωτικά, τα λεγόμενα "βαλανεία", τα οποία ήταν υποχρεωτικό να υπάρχουν σε κάθε χώρο γυμνασίων των νέων, ενώ τον 13ο π.Χ αιώνα τα λουτρά άρχισαν να αποτελούν μέρος της θεραπείας και της υγιεινής των ασθενών που επισκέπτονταν τα "Ασκληπιεία".

Το 2000 π.Χ οι Βαβυλώνιοι είχαν συνδέσει την έννοια του γιατρού με «αυτόν που γνώριζε πολύ καλά το νερό». Στην ελληνική μυθολογία αναφέρονται συχνά οι θαυματουργές θεραπευτικές ιδιότητες πολλών πηγών και το 5ο π.Χ αιώνα η εμπιστοσύνη αυτή προς το ιαματικό νερό εκφράζεται με την ίδρυση των Ασκληπιείων που κτίζονται κοντά στις ιαματικές πηγές.¹³

Η ιστορία των ιαματικών πηγών αρχίζει από την αρχαία Ελλάδα.. Ο πρώτος παρατηρητής των πηγών αυτών με θεραπευτικές ιδιότητες ήταν ο ιστορικός Ηρόδοτος(484-410π.Χ).Ο Ηρόδοτος λοιπόν παρατηρεί πρώτος τα ιαματικά νερά και συνιστά λουτροθεραπεία, η οποία να γίνεται σε ορισμένες εποχές του χρόνου και για 21 συνεχείς ημέρες.

Ο Ιπποκράτης από την Κω(460-375π.Χ) που θεωρείται ο θεμελιωτής της ιατρικής επιστήμης και πατέρας της υδροθεραπείας, ασχολήθηκε πολύ με τα διάφορα φυσικά νερά. Με το σύγγραμμα του "Περί αέρων, τόπων, υδάτων" τα διέκρινε σε ελώδη, εννοώντας τα νερά που υπάρχουν στα έλη και στις λίμνες, σε όμβρια, που σχηματίζονται από την βροχή και σε εκείνα που αναβλύζουν από πετρώματα, δηλαδή τα μεταλλικά. Αυτά, λέει, αναβλύζουν θερμά και περιέχουν σίδηρο, χαλκό, αργυρό, χρυσό, θείο και άλλα μεταλλικά στοιχεία. Ο Ιπποκράτης μελετά δράσεις των θερμών και ψυχρών λουτρών στον ανθρώπινο οργανισμό και καθορίζει τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση τους, ενώ γίνεται η πρώτη κατάταξη των θερμομεταλλικών νερών ανάλογα με το χρώμα, τη γεύση και

12 [Www.gnto.gr](http://www.gnto.gr)

13 www.iama.gr, Τριβιζά Μ.

την οσμή τους.

Ο Αριστοτέλης περιγράφοντας τους σεισμούς εξηγεί τη δημιουργία των πηγών της Αιδηψού. Ο Στράβων περιγράφει την ανάβλυση μετά από σεισμούς των πηγών της Αιδηψού, των Θερμοπυλών και των Μεθάνων. Κατά την Ρωμαϊκή εποχή η χρήση των ιαματικών πηγών γνώρισε μεγάλη άνθιση και τότε χτίστηκαν και τα πρώτα ειδικά κτήρια για λουτρά, 'οι Θέρμες'.

Εκτός από τις διάφορες γνωστές αναφορές στην Αγία Γραφή, κατά τη ρωμαϊκή εποχή και τους βυζαντινούς χρόνους πολλοί γιατροί ασχολήθηκαν με την υδροθεραπεία και την ιαματική λουτροθεραπεία. Τέτοιοι ήταν ο Ηρόφιλος, ο Ερασίστρατος, ο Ασκληπιάδης, ο Αγαθίνος, ο Γαληνός, ο Ορειβάσιος, ο Παύλος ο Αιγινήτης και άλλοι. Από όλους αυτούς τους γιατρούς ήταν παραδεκτή η ιαματική επίδραση ορισμένων φυσικών πηγών. Ένας μαθητής μάλιστα του Αγαθίνου, έγραψε, τον 1ο μ.Χ αιώνα, για τις θεραπευτικές ιδιότητες των ιαματικών πηγών και είπε ότι δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί επακριβώς ο τρόπος που αναπτύσσουν τις θεραπευτικές τους ιδιότητες, κάθε μία από τις πηγές ξεχωριστά, γιατί χρειάζονται για αυτό μακροχρόνιες παρατηρήσεις και πειραματισμοί. Αυτό ισχύει και μέχρι σήμερα. Κατά τα βυζαντινά χρόνια μέχρι και τον 6ο μ.Χ αιώνα εξακολουθεί να γίνεται χρήση των ιαματικών υδάτων. Στη διάρκεια του μεσαίωνα που το πνεύμα υποτάσσεται σε δεισιδαιμονίες και προκαταλήψεις πλήττεται και η υδροθεραπεία. Αναζωογονείται και πάλι στις αρχές του 16ου αιώνα οπότε και προσεγγίζεται με επιστημονική μεθοδολογία.¹⁴

Στους νεότερους χρόνους η κυβέρνηση Καποδίστρια έδειξε ενδιαφέρον για τις πηγές. Έγιναν οι πρώτες χημικές αναλύσεις του νερού των πηγών από την εποχή του Καποδίστρια και του Όθωνα (1830-1833). Το 1830 ιατροί επισκέφθηκαν την Κύθνο όπου και μελέτησαν τις πηγές. Επί βασιλείας του Όθωνα επίσης δημιουργήθηκε το Υδροθεραπευτήριο στα λουτρά της Κύθνου.

Ο χημικός Περτέσης κατά το χρονικό διάστημα από 1923-1953 μελέτησε την φυσικοχημική σύσταση των μεταλλικών νερών των περισσότερων πηγών της Ελλάδος. Το έτος 1927 συστήθηκε ο κλάδος των μόνιμων υδρολόγων ιατρών και μέχρι το 1940 προσελήφθησαν δώδεκα και τοποθετήθηκαν στις κυριότερες ιαματικές πηγές της χώρας. Το 1938 συστήθηκε στο πανεπιστήμιο Αθηνών έδρα κλινικής Υδροθεραπείας και ιατρικής κλιματολογίας. Η εξέλιξη των ιαματικών πηγών είναι στενά συνδεδεμένη με τις αντιλήψεις της Ιατρικής Παθολογίας. Σε εποχές όπου η ιατρική επιστήμη εφαρμόζει φυσικά μέσα θεραπείας των διάφορων παθήσεων παρατηρούμε και ανάπτυξη των ιαματικών πηγών. Με την έκρηξη της χημικής φαρμακολογίας και την εξέλιξη της χειρουργικής, εγκαταλείπεται και η αντίληψη περί ιαματικότητας των πηγών. Η αξιοποίηση των περισσότερων λουτροπόλεων που λειτουργούν και σήμερα έγινε τη δεκαετία του 1930.

Στη χώρα μας η υδροθεραπεία σταμάτησε ουσιαστικά από το τέλος των Βυζαντινών χρόνων αν και αναφέρονται περιπτώσεις χρησιμοποίησης των ιαματικών νερών από τους τούρκους κατακτητές. Μετά την τουρκοκρατία ξαναρχίζει το ενδιαφέρον της πολιτείας για τις ιαματικές πηγές. Οι χρονολογίες των σημαντικότερων γεγονότων που αφορούν τις πηγές είναι:

¹⁴σημειώσεις από το μάθημα : Τουρισμός Υγείας .καθ.Σχοιναράκης Εμμ., από το βιβλίο Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

- Το 1840 αναφέρεται ο διορισμός ιατρών υδρολόγων στις ελληνικές λουτροπόλεις .
- Το 1920 δεσμεύονται οι ιαματικές πηγές από το κράτος
- Το 1928 ιδρύεται η Υπηρεσία Ιαματικών Πηγών στο υπουργείο εθνικής οικονομίας
- Το 1936 οι ιαματικές πηγές περιέρχονται στην αρμοδιότητα του Υφυπουργείου τύπου και το 1945 στη Γενική Γραμματεία Τουρισμού.
- Το 1950 ιδρύεται ο ΕΟΤ στην αρμοδιότητα του οποίου περνούν οι Ιαματικές Πηγές.
- Το 1983 ιδρύεται ο Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας και αρχίζει η σταδιακή μεταβίβαση των Ιαματικών Πηγών στην δικαιοδοσία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Το 1992 ο παραπάνω σύνδεσμος ιδρύει την Ελληνική Θερμαλιστική Εταιρία, με έδρα την Θεσσαλονίκη.

2.3 ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι περισσότερες Ιαματικές πηγές της Ελλάδος οφείλονται είτε σε τεκτονικά ρήγματα, τα οποία προκάλεσαν οι μεγάλες καταβυθίσεις της Αιγηίδος, είτε στην έντονη ηφαιστειακή ενέργεια η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα .Στις πηγές που οφείλονται σε τεκτονικά ρήγματα, τα νερά κατεβαίνουν σε μεγάλο βάθος όπου επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες προσλαμβάνουν διάφορα στοιχεία μαζί με τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Η θερμοκρασία αυτή μαζί με τα υπάρχοντα αέρια δημιουργεί τάση ανόδου του ύδατος δια μέσου των τεκτονικών ρηγμάτων που έχουν σχηματισθεί.¹⁵

Μια άλλη κατηγορία είναι οι πηγές των οποίων τα νερά εμφανίζονται σε υψηλότερες περιοχές (ορεινές, ημιορεινές) και χωρίς να κατεβαίνουν σε πολύ μεγάλα βάθη , η άνοδος τους γίνεται δια μέσου των ρωγμών που φέρουν τα στρώματα της υπόγειας υδροφορίας. (ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ)¹⁶

Οι ιαματικές πηγές κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με την χημική σύσταση και τη θερμοκρασία των νερών τους καθώς και τις θεραπευτικές τους ιδιότητες.

Οι κυριότεροι τρόποι χρήσεως του ιαματικού νερού στην Υδροθεραπεία είναι: η Λουτροθεραπεία, η Εισπνοθεραπεία , η Ποσιθεραπεία και η Λασποθεραπεία.

ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Η λουτροθεραπεία περιλαμβάνει την εμβύθιση ολόκληρου του σώματος ή μέρους του μέσα στο νερό, τις λούσεις με νερό, τις περιτυλίξεις και τα υγρά επιθέματα, τις καταιονήσεις με νερό, την υδρομάλαξη και τα δινόλουτρα. Είναι μορφή εξωτερικής υδροθεραπείας και μπορεί να πάρει και τη μορφή της πηλοθεραπείας/λασποθεραπείας. Για λουτροθεραπεία συνιστανται οι ιαματικές πηγές:Καμμένων Βούρλων,Υπάτης,Αιδηψού,Βουλιαγμένης,ΘερμήςΛέσβου,Κύθνου,

¹⁵ Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, σελ72-73

¹⁶www.iama.gr

Λαγκαδά,Μεθάνων, Νέας Απολλωνίας και Ικαρίας. Ενδείκνυται για τη θεραπεία πολλών ασθενειών όπως ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά, καρδιαγγειακά, νευρικά, οδοντικά κλπ.¹⁷

ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ:Όταν το νερό χρησιμοποιείται με την αέρια μορφή του τότε πρόκειται για την εισπνοθεραπεία κατά την οποία ο ασθενής εισπνέει υδρομεταλλικούς ατμούς για θεραπευτικούς σκοπούς. Επίσης εισπνοθεραπεία επιτυγχάνεται και με ρινοπλήσεις. Είναι μια μορφή εσωτερικής υδροθεραπείας, Ενδείκνυται για θεραπεία κυρίως αναπνευστικών παθήσεων όπως βρογχικό άσθμα, αλλεργίες, χρόνια βρογχίτιδα. Για την εισπνοθεραπεία εξειδικεύονται κατά σειρά κυρίως οι πηγές της Κυλλήνης , του Σμοκόβου, των Θερμοπυλών παλαιότερα διότι σήμερα υπολειπουργούν καθώς και άλλες πηγές στην Ικαρία, στην Πέλλα και στη Μυτιλήνη.

ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ: Η ποσιθεραπεία επιτυγχάνεται με την πόση ιαματικού νερού. Είναι μορφή εσωτερικής υδροθεραπείας και ενδείκνυται για τη θεραπεία κυρίως των παθήσεων του γαστρεντερικού, του πεπτικού, και του ουροποιητικού συστήματος. Η ποσιθεραπεία διακρίνεται στην επιτόπιο ποσιθεραπεία, που γίνεται με την επίσκεψη των ατόμων στις ιαματικές πηγές και στην μη επιτόπιο ποσιθεραπεία , που γίνεται με τη λήψη μεταλλικού νερού από εμφιαλωμένες συσκευασίες οι οποίες κυκλοφορούν στο εμπόριο για λόγους θεραπείας ή για λόγους συνήθειας, υγιεινής διατροφής. Για ποσιθεραπεία συνίστανται η ιαματική πηγή Καλλιθέας στη Ρόδο.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

A) ανάλογα με τη χωροταξική τους διάταξη και το αναπτυξιακό τους μέγεθος¹⁸

1. **ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ** Σαν λουτροπόλεις χαρακτηρίζονται οι χώροι οργανωμένης λουτροθεραπείας που είναι ενταγμένοι στον ιστό μικρών ή μεγάλων αστικών κέντρων. Σαν λουτροπόλεις στον ελληνικό χώρο θεωρούνται οι χώροι των Ιαματικών πηγών Λουτρακίου, Κορινθίας, Καμμένων Βούρλων, Αιδηψού, Μεθάνων, Πρέβεζας, Ικαρίας και νέας Απολλωνίας Θεσσαλονίκης.

2. **ΛΟΥΤΡΙΚΑ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ:** είναι οι χώροι με εγκαταστάσεις οργανωμένης λουτροθεραπείας και αναψυχής που λειτουργούν αυτόνομα και δορυφορικά προς τους κοντινούς οικισμούς. Σαν λουτρικά πολυλειτουργικά κέντρα έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι των ιαματικών πηγών: Ελευθέρων Καβάλας, Λουτρακίου Αριδαίας , Λαγκαδά Θεσσαλονίκης, Θερμής Λέσβου, Καϊάφα Ηλείας και Λουτρών Γέρας Λέσβου.

3. **ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ:**Είναι οι χώροι με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας και αναψυχής που έχουν χαλαρή σχέση με το οικιστικό δίκτυο της περιοχής και λειτουργούν αυτόνομα και

¹⁷Σπαθή Σ.Κ. Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

¹⁸Συννεφάκης Γ. Μεθοδολογία και παράμετροι για μια συστηματική ανάπτυξη των ιαματικών πηγών στον ελληνικό χώρο, σελ405

ανεξάρτητα από αυτό. Μέσα στους χώρους αυτούς αναπτύσσεται αποκλειστικά ο ειδικός θεραπευτικός τουρισμός. σαν πολυλειτουργικά συγκροτήματα θεραπευτικού τουρισμού έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι ιαματικών πηγών: πολυλειτουργικά συγκροτήματα θεραπευτικού τουρισμού έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι των ιαματικών πηγών :Υπάτης Φθιώτιδας, Νέας Κεσσάνης Ξάνθης, Θερμοπυλών Φθιώτιδας και Σμόκοβου Καρδίτσας

4. **ΛΟΥΤΡΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ:**Είναι οι χώροι με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας σε μικρούς περιφερειακούς οικισμούς και καθαρά τοπικής εμβέλειας με δραστηριότητες ειδικού θεραπευτικού τουρισμού. Σαν λουτρικοί σταθμοί έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι των ιαματικών πηγών :Πικρολίμνης Σερρών, Κρηνίδων Καβάλας, Ευταλούς και Λισβορίου Λέσβου, Αμαράντου Ιωαννίνων, Μυρτιάς και Τύρφης Αιτωλοακαρνανίας , Αηδονοχωρίου Καρδίτσας και Καρίτσας Λάρισας.

B) ανάλογα με την θερμοκρασία των νερών τους.¹⁹

1. **ΨΥΧΡΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:** Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία μέχρι 20οc και χρησιμοποιούνται κυρίως για εμφιάλωση και πόση. Τέτοιες πηγές είναι της Σουρωτής Θεσσαλονίκης, των Ελευθέρων Καβάλας , της Νιγρίτας Σερρών , της Σάριζας Άνδρου, της Δουμπιάς Χαλκιδικής, του Μεταλλικού Κιλκίς, της Μυρτιάς Αιτωλοακαρνανίας και του Ξινού Νερού Φλώρινας.

2. **ΥΠΟΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:** Είναι οι πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία από 20-40οc και είναι συνήθως χλωρονατριούχες πηγές των αλκαλικών γαιών. Τέτοιες πηγές είναι της Νιγρίτας Σερρών , της Νέας Κεσσάνης Ξάνθης, του Πλατύστομου και Υπάτης Φθιώτιδας , των Κρηνίδων Καβάλας, του Λουτρακίου Κορινθίας, του Λουτρακίου Αριδαίας και της Νυμφοπέτρας Θεσσαλονίκης

3. **ΜΕΣΟΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:** Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία από 35-50 οc. Τέτοιες πηγές είναι των Ελευθέρων Κοζάνης ,του Λαγκαδά, του Σμόκοβου και Αηδονοχωρίου Καρδίτσας, του Αγγίστου, Σιδηροκάστρου και Νιγρίτας Σερρών , της νέας Απολλωνίας Θεσσαλονίκης , της Ευταλούς και Γέρας Λέσβου, των Καμμένων Βούρλων , της Αιδηψού και αρκετές άλλες.

4. **ΥΠΕΡΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:**Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία άνω των 50οc . Τέτοιες είναι της Αιδηψού, του Πολυχνίτου , Λισβορίου και Μεγάλων Θερμών Λέσβου, των Αγιασμάτων Χίου, της Ικαρίας, της Κιμώλου, της Κύθνου και την Νέας Κεσσάνης Ξάνθης.

5. **ΘΕΡΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:**Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι ιαματικές πηγές του Αμαράντου και Κούκου Ιωαννίνων.

Γ) ανάλογα με τη χημική τους σύσταση των νερών τους.²⁰

Η διάκριση αυτή στηρίζεται στην ποσότητα των διαλυμένων αλάτων που υπάρχουν μέσα στα θερμομεταλλικά νερά και αναφέρεται στην ηλεκτρική αγωγιμότητα των νερών, στο είδος των αλάτων, στα ιχνοστοιχεία και στα αέρια που περιέχουν τα νερά. Των περισσότερων Ιαματικών πηγών της χώρας μας, τουλάχιστον των 142 που εξετάστηκαν τα θερμομεταλλικά νερά περιέχουν στο σύνολο τους τα εξής άλατα:

- Χλωριούχο νάτριο σε ποσοστό 47,18% (Νατριοχλωριούχες πηγές)
- Νατριοχλωρικό ανθρακικό οξύ σε ποσοστό 26.7% (Οξυανθρακικές χλωρονατριούχες πηγές)
- Ασβεστομαγνησιακό ανθρακικό οξύ σε ποσοστό 26.7%

2.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών ερευνών (ΙΓΜΕ) υπάρχουν καταγραμμένες 822 πηγές θερμομεταλλικών πηγών στην Ελλάδα όλων των κατηγοριών .

Θερμομεταλλικές θεωρούνται οι πηγές που το νερό τους χαρακτηρίζεται ή από υψηλή θερμοκρασία ή από διαλυμένα άλατα ή από αέρια, ή τέλος γιατί περιέχουν έστω και σε μικρά ποσά ενώσεις ή στοιχεία που δεν απαντώνται στα νερά των συνήθων πηγών, όπως θείο, υδροθείο, ιώδιο, αρσενικό, ραδιενεργές ουσίες κ.λ.π. (Υπουργείο Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, 1984).

Κατά το ΙΓΜΕ από το σύνολο των 822 πηγών οι 752 μπορούν να αξιοποιηθούν, ενώ σήμερα χρησιμοποιούνται σε μεγάλο ή μικρό βαθμό οι 348 (δηλαδή το 42%). Από τις 348 πηγές οι 180 χρησιμοποιούνται για λουτροθεραπεία ,οι 20 για λουτροθεραπεία και πόση ύδατος και οι 148 περίπου για πόση ύδατος.²¹

Το νερό 142 πηγών έχει αναλυθεί χημικά και 76 από τις πηγές είναι ανακηρυγμένες σαν ιαματικές πηγές. Από τις επίσημα χαρακτηρισμένες σαν ιαματικές πηγές , οι 23 χαρακτηρίζονται σαν ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας και οι 53 σαν ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας.

2.4.α ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Σε αυτό το σημείο ας διευκρινίσουμε ότι οι πηγές όπου χαρακτηρίζονται Τουριστικής ή τοπικής σημασίας, στην πραγματικότητα είναι λουτροπόλεις ή απλώς λουτρικοί σταθμοί που είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν περισσότερες της μιας των παραπάνω πηγών που αναφέρθηκαν. (π.χ Ιαματική Πηγή ΙκαρίαΝ.Σάμου) Από τις 23 ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας οι 11 λειτουργούν για λουτροθεραπεία με

²⁰Δημόπουλος Γ. Υδρογεωλογικά και υδροχημικά χαρακτηριστικά θερμομεταλλικών πηγών Ελλάδος σελ47

²¹Έρευνα ΙΓΜΕ

επιστασία του ΕΟΤ.(Αιδηψός, Ελευθερών, Θερμοπυλών, Καΐαφα, Κύθνου Κυλλήνης, Λουτρακίου, Μεθάνων, Νιγρίτα Θέρμα, Πλατύστομου και Υπάτης) .Λειτουργούν δηλαδή με ευθύνη του ΕΟΤ ο οποίος εκδίδει τις άδειες λειτουργίας τους, ασκεί τον έλεγχο λειτουργίας τους και καθορίζει τις τιμές. Οι πηγές τουριστικής σημασίας ανήκουν στην κυριότητα και εκμετάλλευση του ΕΟΤ απευθείας ή με παραχώρηση του ΕΟΤ προς την τοπική αυτοδιοίκηση με διατήρηση δικαιώματος επικαρπίας επί των πηγών (Σουρωτή, Νιγρίτα, Σμόκοβος, Κουνουπέλι, Λαγκαδάς).Από τις υπόλοιπες ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας, ανήκουν στους τοπικούς δήμους ή σε κοινοτικές επιχειρήσεις (Κουνουπέλι, Λαγκαδά, Σμόκοβου, Ικαρίας, Σουρωτή, Καλλιθέα Ρόδου)¹ ανήκει στην ΑΞΕ- ΑΣΤΗΡ (Καμμένων Βούρλων), 1 υπάγεται σε εκκλησιαστική περιουσία (Βουλιαγμένης), και 3 επίσης χρησιμοποιούνται σαν εμφιαλωτήρια μεταλλικών νερών (Σουρωτή , Ξινό Νερό, Νιγρίτα).²²

Παρακάτω δίνεται πίνακας με περισσότερα στοιχεία για τις πηγές τουριστικής σημασίας όπως τα χαρακτηριστικά των νερών τους, οι θερμοκρασίες τους, οι ασθένειες που θεραπεύονται και οι εγκαταστάσεις τους.

	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ	ΝΟΜΟΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΗΣ Ι.Π ΚΑΙ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ	ΕΙΔΟΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ (ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΠΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΟΝΤΑΙ)	ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ/ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
1	Αιδηψός	Ν.Εύβοιας	Πολλές αλιπηγές Υπέρθερμες(73 ⁰ C-80 ⁰ C) Πηγή πόσιμου νερού,ολιγομεταλλική , λίγο δισανθρακούχα μεσόθερμη(37,8 ⁰ C	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, γυναικολογικά, αρθρικά,περιφερικά νεύρα) ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΙΝΗΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΕΟΤ/ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΥΤΕΠΙΣΤΑΣΙΑΣ	22 υδροθεραπευτήρια -1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 84 ατομικούς λουτήρες, 1 εξωτερική-2 εσωτερικές δεξαμενές, γυμναστήριο λοιπός σύγχρονος εξοπλισμός -ιδιωτικά υδροθεραπευτήρια με 256 ατομικούς λουτήρες -Δημοτική ακτή μεικτών λούσεων
2	Θερμοπύλες	Ν.Φθιώτιδας	-πηγές θερμοπυλών: πολλές πηγές υδροθειοχλωριονατριούχες μεσόθερμες(41 ⁰ C) -πηγές Καλλιδρόμου: υδροθειούχες μεσόθερμες (24 ⁰ C-33,5 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, γυναικολογικά, περιφερικά νεύρα) ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ Δεν λειτουργεί ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΕΟΤ/ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΥΤΕΠΙΣΤΑΣΙΑΣ	1 υδροθεραπευτήριο του ΟΤ με 18 ατομικούς υτήρες και μια δεξαμενή
3	Καμμένα Βούρλα	Ν.Φθιώτιδας	-πολλές πηγές ραδιενεργές χλωριονατριούχες μεσόθερμες (37ο C-41ο C) -πηγή Κονιαβίτου: υδροθειοχλωριονατριούχος μεσόθερμη(33ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, γυναικολογικά, αρθρικά, περιφερικά νεύρα)	ΕΟΤ/ ΑΞΕ ΑΣΤΗΡ	-2 υδροθεραπευτήρια του ΕΟΤ με 127 ατομικούς λουτήρες και μια δεξαμενή

4	Πλατύσομο	Ν.Φθιώτιδας	-αλκαλική θειοπηγή μεσόθερμη (33,6 ^ο C) -υδροθειοπηγή υπόθερμη (26,5 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, δερματικά) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (ήπαρ, χοληδόχος κύστης)	ΕΟΤ/Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	- 1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 30 ατομικούς λουτήρες και μία δεξαμενή (δεν λειτουργεί)
5	Υπάτη	Ν.Φθιώτιδας	υδροθειοχλωριονατριούχος και των αλκαλικών γαιών οξυπηγή υπόθερμος (33,5 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, δερματικά, κυκλοφορικό σύστημα, νευροφυτικό σύστημα)	ΕΟΤ/Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	- 1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 112 ατομικούς λουτήρες και μία κοινή εσωτερική δεξαμενή
6	Βουλαγγμένη	Ν.Αττικής	χλωριονατριούχος υπόθερμη (25 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, δερματικά, γυναικολογικά)	Εκκλησιαστική περιουσία	1 υδροθεραπευτήριο με 48 λουτήρες (λειτουργούν οι 12)-ομαδικές λούσεις στη λίμνη
7	Μέθανα	Ν.Αττικής	25 θειούχες αλιπηγές υπόθερμες (34,4 ^ο C) -2 πηγές χλωριονατριούχες μεσόθερμες(41,2 ^ο C) -οξυπηγές πόσιμου νερού υπόθερμες(22 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, δερματικά, γυναικολογικά, αρθρικά, περιφερικά νεύρα)	ΕΟΤ/Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	3 υδροθεραπευτήρια με 132 ατομικούς λουτήρες(τα 2 του ΕΟΤ και το 1 ιδιωτικό)
8	Λουτράκι	Ν.Κορινθίας	Πηγές χλωριονατριούχες ραδιενεργές (31 ^ο C) Νεράφρεάτων: Ολιγομεταλλικά ασθενώς αλκαλικά, μαγνησιούχα (19,5 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθρικά, περιφερικά νεύρα) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (ήπαρ,χοληδόχος κύστης, γαστρεντερολογικά, ουροφόροι οδοί)	ΕΟΤ Υπηρεσία Αυτεπιστασίας και Δήμος Λουτρακίου	1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 48 ατομικούς λουτήρες το οποίο δεν λειτουργεί 1 υδροθεραπευτήριο του Δήμου
9	Κουνου-πέλι	Ν.Ηλείας	Υδροχλωριονατριούχος αλιπηγή υπόθερμη (28 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθρικά)	ΕΟΤ/ Κοινότητα Μανω-λάδας	Έχει εγκαταληφθεί ως υδροθεραπευτήριο
10	Κυλλήνη	Ν.Ηλείας	Πηγές θειούχες και υδροθειούχες υπόθερμες (24,8 ^ο C)	ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αναπνευστικά, πνευμονολογικά,αλλεργίες) ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (δερματικά, γυναικολογικά,ρευματικά, αρθρικά)	ΕΟΤ/ Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	-1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 37 ατομικούς λουτήρες -93 συσκευές εισπνοθεραπείας -2 θαλάμους ομαδικών εισπνοών -22 συσκευές ρινοπλύσεων
11	Καιάφας	Ν.Ηλείας	-πηγή Αντιγίδων: υδροθειοχλωριονατριούχος μεσόθερμη(35 ^ο C) -πηγή Γερανίου: υδροθειοχλωριονατριούχος υπόθερμη (27,4 ^ο C)	-ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθρικά, αναπνευστικά,δερματικά ,κυκλοφορικό) -ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΕΟΤ/ Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	-1υδροθερα-πευτήριο του ΕΟΤ με 20 ατομικούς λουτήρες -2 δεξαμενές εντός φυσικού σπηλαίου -1 περίπτερο ποσιθεραπείας (δεν λειτουργεί)

12	Ελευθερών	Ν.Καβάλας	-3 οξυπηγές αλκαλικές χλωριονατριούχες μεσόθερμες (41 ⁰ C)	-ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, δερματικά, γυναικολογικά)	ΕΟΤ/ Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	-1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 16 ατομικούς λουτήρες -2 εσωτερικές δεξαμενές
13	Νιγρίτα Θέσμα	Ν.Σερρών	-2 πηγές αλκαλικές και των αλκαλικών γαιών οξυπηγές υπέρθερμες(56 ⁰ C)	-ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά γυναικολογικά)	ΕΟΤ/ Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	-1 υδροθεραπευ-τήριο του ΕΟΤ με 30 ατομικούς λουτήρες -1 δεξαμενή -υδρομασάζ
14	Νιγρίτα	Ν.Σερρών	-αλκαλική οξυπηγή υπόθερμος (24,5 ⁰ C)	-ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (ουροφόροι οδοί, γαστρεντορολογικά)	ΕΟΤ/ Ιδιώτες	-κρίνες ποσιθεραπείας -εμφιαλωτήριο μεταλλικού νερού
15	Λαγκαδάς	Ν.Θεσσαλονίκης	-ακρατόθερμες φθοριούχα,δισανθρακικά,θειονατριούχα, αλκαλικών γαιών (37 ⁰ C-39 ⁰ C)	-ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά, γυναικολογικά, δερματικά, περιφερικά νεύρα)	ΕΟΤ/ Δήμος Λαγκαδά	-1 υδροθεραπευτήριο με 40 ατομικούς λουτήρες. -23 υδρομασάζ -2 εσωτερικές δεξαμενές -1 εξωτερική δεξαμενή
16	Σμόκοβος	Ν.Καρδίτσας	-5 αλκαλικές θειοπηγές,μεσόθερμες (28,8 ⁰ C-40,2 ⁰ C) -υδροθειοπηγή πόσιμου νερού υπόθερμη (21,3 ⁰ C)	-ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, γυναικολογικά,αρθριτικά,κυκλοφορικό, δερματικά) -ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ -ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΕΟΤ/ Κοινοτική Επιχείρηση Σμοκόβου	-1 υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 44 ατομικούς λουτήρες -1 δεξαμενή -23 συσκευές ατομικών εισπνοών -7 συσκευές ρινοπλύσεων
17	Ικαρία	Ν.Σάμου	-8 πηγές ραδιενεργές 4 υπέρθερμες (50,4 ⁰ C-58,7 ⁰ C) 4 μεσόθερμες (33,5 ⁰ C-45,4 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, περιφερικά νεύρα)	Δήμος Αγ. Κήρυκου Η πηγή Κράτσα είναι ιδιωτική	4 υδροθεραπευτήρια -Απόλλωνας: 24 λουτήρες και 1 δεξαμενή -Κράτσα:20 λουτήρες και 2 δεξαμενές -Ασκληπιός: 14 λουτήρες και 2 δεξαμενές -Σπηλιά:15 λουτήρες και 2 δεξαμενές
18	Κύθνος	Ν.Κυκλάδων	πηγήΚακάβου:σιδηρούχος υπέρθερμη(52,3ο C) -πηγή Αγίων Αναργύρων:χλωριονατριούχα(38ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά)	ΕΟΤ/Υπηρεσία Αυτεπιστασίας	-1υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με 15ατομικούς λουτήρες στο ξενοδοχείο Ξενία
19	Σουρωτή	Ν.Θεσσαλονίκης	1 πηγή των αλκαλικών γαιών οξυπηγή ψυχρά (16 ⁰ C)	-εμφιάλωση μεταλλικού νερού	-ΕΟΤ/ Κοιν.Επι-Χείρηση Σουρωτής Μέχρι το 2028	-εμφιαλωτήριο μεταλλικού νερού
20	Ξυνό Νερό	Ν.Φλώρινας	-αλκαλική οξυπηγή υδροανθρακική ψυχρά (14 ⁰ C) νερού	-ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ ελεύθερα,(ουροφόροι οδοί) -εμφιάλωση μεταλλικού νερο	ΕΟΤ/ ιδιώτες	-εμφιαλωτήριο μεταλλικού νερού
21	Καλλιθέα Ρόδου	Ν.Δωδεκανήσου	-χλωριονατριούχος υπότονος ψυχρά (19,1 ⁰ C)	-ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (ήπαρ,χολυδόχος κύστης,γαστρεντορολογικά)	ΕΟΤ/ Κοινότητα Κοσκινού	Εκτελούνται έργα Για την ανάπτυξη Της λουτρόπολης
22	Ποτάμιο	Ν.Σάμου	-αλιπηγή υπέρθερμη (26 ⁰ C-30,5 ⁰ C)		ΕΟΤ	
23	Σάριζα Άνδρου	Ν.Κυκλάδων	Απλή ολιγομεταλλική ψυχρά, ακρατοπηγή		ΕΟΤ/ιδιώτες	Εμφιαλωτήριο μεταλλικού νερού

2.4β ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Οι 53 ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας ανήκουν στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και στον Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας (ΣΥΝΔΚΙΠΕ) ο οποίος περιλαμβάνει ήδη 48 Δήμους και Κοινότητες στις περιοχές των οποίων υπάρχουν ιαματικές πηγές. Παρακάτω δίνεται αναλυτικός πίνακας με τις 53 ανακηρυγμένες ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας συν έξι πηγές υπό ανακήρυξη. Αναφέρεται η ονομασία των πηγών, ο νομός που υπάγονται, χαρακτηρίζονται τα νερά κάθε πηγής καθώς και η θερμοκρασία τους. Επίσης αναφέρονται και τα είδη θεραπείας όπου γίνονται σε κάθε πηγή καθώς και οι ασθένειες όπου τα νερά των πηγών είναι ικανά να θεραπεύσουν. Στην τελευταία στήλη αναφέρονται και οι εγκαταστάσεις.

	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ	ΝΟΜΟΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΗΣ ΙΑΜ. ΠΗΓΗΣ ΚΑΙ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ	ΕΙΔΟΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ (ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΠΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΟΝΤΑΙ)	ΔΗΜΟΣ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΧΩΡΗΘΗΚΕ	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
1	Έχινος	Ν.Ξάνθης	Οξυπηγή των αλκαλικών γαιών υπέρθερμη (52 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, νευρίτιδες, γυναικολογικά)	Κοινότητα Θέρμων	-υδροθεραπευτήριο με 2 ομαδικούς και 3 ατομικούς λουτήρες
2	Γεννησαία	Ν.Ξάνθης	-Χλωριονατρίουχος πηγή Μεσόθερμη (37 ^ο C- 42 ^ο C) -αλκαλικών γαιών υπέρθερμη (65.5 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, νευρίτιδες, περιφερικά νεύρα)	Κοινότητα Ν.Κεσσάνης	-υδροθεραπευτήριο με 3 ομαδικούς και 15 ατομικούς λουτήρες κλινών
3	Τραιανούπολη	Ν. Έβρου	υδροθειοχλωριονατρίουχος υπέρθερμη πηγή (50,6 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά, ρευματικά, γυναικολογικά, κυκλοφορικό, περιφερικά νεύρα) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (γαστρεντερικά, ήπαρ)	Δήμος Αλεξανδρούπολης	-υδροθεραπευτήριο με 20 ατομικούς λουτήρες και 6 διπλούς λουτήρες δωμ. 161 κλινών -περίπτερο ποσιθεραπείας με 8 κρίνες
4	Ψαρόθερμα-Σαμοθράκης	Ν. Έβρου	-Λουτρά: υδροθειοχλωριονατρίουχος υπέρθερμη (59,2 ^ο C) -Ψαρόθερμα: αλιπηγή υδροθειούχος υπέρθερμη (59,5 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ Γίνεται ελεύθερα	Δήμος Σαμοθράκης	-υδροθεραπευτήριο με 5 ατομικούς λουτήρες και 2 δεξαμενές -2 κρίνες ποσιθεραπείας
5	Κρηνίδες	Ν.Καβάλας	-πηλός τυρφοειδής χαμηλής περικτικότητας σε οργανικά	ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (δερματικά, ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά, αισθητική)	Δήμος Φιλίππων	-πηλοθεραπευτήριο
6	Αριδαία	Ν.Πέλλης	-βορικούχος ακρατόθερμη. Νερά: ανθρακικά-όξινα Μεταλλικά υποτονικά (37 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (θρέψης στομαχο-εντερικών)	Γραφείο Αντιδημάρχου Εδέσσης	υδροθεραπευτήριο με 18 ατομικούς λουτήρες και 4 κοινές δεξαμενές -3 κρίνες ποσιθεραπείας
7	Μεγάλη Βρύση	Ν.Κιλκίς	-οξυπηγή των αλκαλικών γαιών, ψυχρά - 2 πηγές με στάσιμο μεταλλικό νερό	ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (γαστρεντερικά, ουροφόροι οδοί, δερματικά) ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ελεύθερα	Κοινότητα Μεγάλης Βρύσης	Δεν έχει εγκαταστάσεις

8	Πικρολίμνη Ξυλοκερατιά	Ν.Κιλκίς	πηλός	ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά, δερματικά, αισθητική)	51% Κοινότητα Ξυλοκερατιάς 49% ιδιωτική	πηλοθεραπευτήριο με 2 πισίνες πηλού, υδρομασάζ, φυσιοθεραπευτήριο, ιατρείο και λουπός εξοπλισμός
9	Σιδηρόκαστρο	Ν.Σερρών	-3 πηγές αλκαλικές και των αλκαλικών γαιών, η μία ψυχρά και οι 2 μεσόθερμες (43,7 ^ο C και 36,6 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, νευραλγίες) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (ουροφόροι οδοί)	Δήμος Σιδηρόκαστρου	Υδροθεραπευτήριο με 21 20 ατομικούς λουτήρες και 2 δεξαμενές
10	Άγκιστρο	Ν.Σερρών	-αλκαλικά υδροανθρακικά (40,5 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά)	Κοινότητα Άγκιστρου	Υδροθεραπευτήριο και 1 ομαδικός λουτήρας (γίνονται μελέτες για την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων)
11	Θέρμη Σεδών	Ν.Θεσ/κης	-3 χλωριονατριούχες πηγές (28 ^ο C-37.5 ^ο C) *(οι 2 χρησιμοποιούνται)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά, ρευματικά, γυναικολογικά, κυκλοφορικό, δερματικά, περιφερικά νεύρα)	Δήμος Θεσσαλονίκης	-υδροθεραπευτήριο με 11 ατομικούς λουτήρες και 2 δεξαμενές
12	Νέα Απολλωνία	Ν.Θεσσαλονίκης	-1 αλκαλική θειοπηγή υπέρθερμη(46 ^ο C-56 ^ο C) -1 αλκαλική μεσόθερμη (39 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά, περιφερικά νεύρα)	Κοινότητα Νέας Απολλωνίας	-υδροθεραπευτήριο με 47 ατομικούς λουτήρες και 1 δεξαμενή χωρητικότητας 15 ατόμων
13	Αγία Παρασκευή	Ν.Χαλκιδικής	-αλιπηγή βαρικούχος και υδροθειούχος μεσόθερμη(39 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά, ρευματικά, γυναικολογικά περιφερικά νεύρα)	Κοινότητα Αγίας Παρασκευής	Υδροθεραπευτήριο με 2 δεξαμενές
14	Άγιοι Απόστολοι-Δουμπίων	Ν.Χαλκιδικής	-οξυπηγή χλωριονατριούχος αλκαλική και των αλκαλικών γαιών ψυχρά (8 ^ο C-10 ^ο C)	ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Δουμπίων	εμφιάλωση ιαματικού νερού
15	Αμμουδάρα	Ν.Καστοριάς	υδροχλωριονατριούχος ψυχρά(14,9 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά, ρευματικά, κυκλοφορικό)	Κοινότητα Αμμουδάρας	Γίνονται μελέτες για την ανάπτυξη των ιαματικών πηγών
16	Κιβωτός	Ν.Γρεβενών	Υπό ανακήρυξη			Γίνονται μελέτες Για την ανάπτυξη Των ιαματικών πηγών
17	Αγραπηδιά	Ν.Φλώρινας	Υπό ανακήρυξη			Γίνονται μελέτες Για την ανάπτυξη Των ιαματικών πηγών
18	Δρανίτσα-Καίτσα	Ν.Καρδίτσας	υδροθειοπηγή υπόθερμη (20,8 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά, ρευματικά, νεφρώσεις, ψυχικές διαταραχές) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Κτιμένης Μακρυράχης	υδροθεραπευτήριο με 18 ατομικούς λουτήρες
19	Κόκκινο Νερό-Καρίτσης	Ν.Καρδίτσας	-οξυπηγή σιδηρούχος ψυχρά(15 ^ο C)	ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (θρέψης στομαχοεντερικών)	Κοινότητα Καρίτση	5 κρίνες ποσιθεραπείας
20	Πρέβεζα	Ν.Πρέβεζης	-υδροθειοχλωριονατριούχος υπόθερμη (21,1 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά)	Δήμος Πρέβεζας	υδροθεραπευτήριο με 22 ατομικούς λουτήρες
21	Χανόπουλο	Ν.Άρτας	-γυψοπηγή ψυχρά υδροθειοχλωριονατριούχος (16,4 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά)	Νομαρχιακό Ταμείο Άρτας	υδροθεραπευτήριο με 20 ατομικούς λουτήρες
22	Καβάσιλα	Ν.Ιωαννίνων	-θειούχος υπόθερμη (30 ^ο C) υδροθειοχλωριονατριούχος υπόθερμη(32 ^ο C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά)	Κοινότητα Καβασιλών-Πιζαριάς	-υδροθεραπευτήριο με 2 κοινούς λουτήρες
23	Αμάραντος	Ν.Ιωαννίνων	Ατμούχα πηγή	ΑΤΜΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα	-υδροθεραπευτήριο με

	Κόνιτσας		υδροχλωριονατριούχος	(ρευματικά,αρθριτικά)	Αμαράντου	4 ατομικούς λουτήρες
24	Κόκκινο Στεφάνι	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	-νερά φθοριούχα,θειονατριούχα ολιγομεταλλικά(19 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά,γυναικολογικά,δερματικά)	Κοινότητα Μυρτιάς	-υδροθεραπευτήριο με 22ατομικούς λουτήρες και 1 δεξαμενή
25	Κρεμαστά Χούνης	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	υδροχλωριονατριούχος	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Κοινότητα Αλευράδας	εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας
26	Μουρτσιάνου	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	Υδροθειούχος ψυχρά(17,5 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	ιδιωτική	-εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας
27	Στάχη	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	ακρατοπηγή ψυχρά (15.7 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Στρανώμης	-υδροθεραπευτήριο
28	Χέλοβα Μπανιώτη	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	θειούχος ψυχρά	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ιδιωτική	-υδροθεραπευτήριο μικρό
29	29.Αγραπιδόκαμπος	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	-υδροθειούχος ψυχρά (17 ⁰ C)		Δήμος Μακυνία	Δεν έχει εγκαταστάσεις
30	Λιτσέκι Ριγανίου	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	-σιδηρούχος	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Νιτσικέικων	
31	Άγιος Βάρβαρος Τρύφου	Ν.Αιτωλοακαρνανίας	-νερά θειούχα,αλκαλικών γαιών,στροντιούχα,ολιγομεταλλικά(16 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά,γυναικολογικά,δερματικά) ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (θρέψης στομαχοεντερικών)	Κοινότητα Τρύφου	-υδροθεραπευτήριο με 10 ατομικούς λουτήρες, 3 λουτήρες, υδρομασάζ, 1 σάουνα
32	Ξυλοκέρας	Ν.Ηλείας	υδροθειούχος	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Ιδιωτική	υδροθεραπευτήριο με 16 ατομικούς λουτήρες
33	.Πουρνάρι Πελοπίου	Ν.Ηλείας	υδροθειούχος	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Ιδιωτική	Δεν λειτουργεί
34	Φρασιανά	Ν.Ηλείας	υδροθειούχοςυπόθερμη (28,8 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ιδιωτική	Δεν λειτουργεί
35	Σελιανίτικα-Αιγίου	Ν.Αχαΐας	-υδροθειούχος ψυχρά (19 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά)	ιδιωτική	-υδροθεραπευτήριο με 14 ατομικούς λουτήρες
36	Αραχωβίτικα	Ν.Αχαΐας	χλωριονατριούχος υποτονική ψυχρά	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Κοινότητα Αραχωβίτικων	υδροθεραπευτήριο με 22 ατομικούς λουτήρες
37	Σουβάλα Αίγινας	Ν.Αττικής	-2 πηγές χλωριονατριούχες υπόθερμες(22,1 ⁰ C και 25,2 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά, αρθριτικά)	Κοινότητα Βαθέως	-υδροθεραπευτήριο
38	Ευρυάλη Γλυφάδας	Ν.Αττικής	-χλωριονατριούχος πηγή,υπόθερμη (32.1 ⁰ C)			Δεν λειτουργεί
39	Παλαιόβραχος	Ν.Φθιώτιδας	βορικούχος αλκαλική θειοπηγή υπόθερμη (26,5 ⁰)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Παλαιόβραχος	Κοινή δεξαμενή
40	Γιάλτρα	Ν.Εύβοιας	-αλιπηγή υπέρθερμη	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά,γυναικολογικά)	ιδιωτική	υδροθεραπευτήριο με 7 ατομικούς λουτήρες
41	Αμάρυνθος-Βάθειας	Ν.Εύβοιας	-πηγή ψυχρά αλκαλική	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ		Δεν λειτουργεί
42	Βρομονέρι	Ν.Μεσσηνίας	-υδροθειοχλωριονατριούχος πηγή ψυχρά	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Δήμος Γαργαλιάνων	
43	Ηραΐα	Ν.Αρκαδίας	ακρατοπηγή θειούχος-υπόθερμη(20 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Κοινότητα Ηραΐας	-υδροθεραπευτήριο με ατομικούς λουτήρε
44	Λουτρά Ελένης	Ν.Κορινθίας	-χλωριονατριούχος πηγή,ψυχρά(19.1 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	ιδιωτική	Δεν λειτουργεί
45	Χριστιανο Πολυχίτου	Ν.Λέσβου	-χλωριονατριούχος πηγή υπέρθερμη	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	ιδιωτική	Δεν λειτουργεί

			(53 ⁰ C-67 ⁰ C)			
46	Πολύχνιτος	Ν.Λέσβου	-17 πηγές χλωριονατριούχες υπερθερμες (69 ⁰ C- 81.4 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,γυναικολογικ ά,αρθριτικά, κυκλοφορικό)	Δήμος Πολυχνίτου 53% και 47% δημοτών	-2 ομαδικό λουτήρες ντουζιέρες
47	Θερμή	Ν.Λέσβου	-σιδηρούχος αλιπηγή μεσόθερμη(46,9 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά,ρευματικά, γυναικολογικά, κυκλοφορικό,δερματικά, περιφερικά νεύρα	Ιδιωτική ΤΣΑΥ	υδροθεραπευτήριο με 11 ατομικούς και 2 ομαδικούς λουτήρες
48	Άγιος Ιωάννης	Ν.Λέσβου	πηγήχλωριονατριούχος υπέρ- θερμη(69 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά,ρευματικά, γυναικολογικά, νευραλγίες, δερματικά)	Κοινότητα Λισβορίου	-υδροθεραπευτήριο με ομαδικούς λουτήρες
49	Κόλπος Γέρας	Ν.Λέσβου	-πηγή χλωριονατριούχος, υπέρτονος,μεσόθερμη (39,7 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (αρθριτικά,ρευματικά, γυναικολογικά, νετριτίδες,δερματικά)	Δήμος Μυτιλήνης	υδροθεραπευτήριο με 2 ατομικούς λουτήρες και 2 ντουζιέρες
50	Αγιάσος	Ν.Λέσβου	-πηγή μαγνησιούχα, μεσομεταλλικά(17 ⁰ C)	ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ (Θρέψης στομαχοεντερικών)	Δήμος Αγιάσου	Γίνονται μελέτες για την ανάπτυξη των ιαματικών πηγών
51	Άργεννος	Ν.Λέσβου	-πηγή υπέρθερμη (72 ⁰ C-81 ⁰ C)		Κοινότητα Άργεννου	Γίνονται μελέτες για την ανάπτυξη των ιαματικών πηγών
52	Εφταλού	Ν.Λέσβου	-πηγή ραδιενεργός, χλωριονατριούχος, μεσόθερμη(46.5 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά, νευρίτιδες,γυναικολογικ ά)	Δήμος Μυθήμνης	-υδροθεραπευτήριο με 5 ατομικούς λουτήρες και 1 ομαδικό λουτήρα
53	Κορνός Λήμνου	Ν.Λέσβου	-πηγή μεταλλική, μεσόθερμη (42 ⁰ C-43.6 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Δήμος Μύρινας και Κοινότητα κορνού	υδροθεραπευτήριο με 10 ομαδικούς λουτήρες και 4 ατομικούς λουτήρες
54	Αγιάσματα- Κεράμου	Ν.Χίου	-πηγή χλωριονατριούχος, ισότονος,υπέρθερμη (60o C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Δήμος Χίου	-υδροθεραπευτήριο με 12 ατομικούς λουτήρες και 2 δεξαμενές
55	Αδάμας Μήλου	Ν.Κυκλάδων	-χλωριονατριούχος οξυπηγή(35 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Κοινότητα Αδάμαντα	-μικρός λουτρικός σταθμός
56	Αθήρμα Θήρας	Ν.Κυκλάδων	-αλιπηγή,μεσόθερμη (50o C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ		Δεν λειτουργεί
57	Πλάκα Θήρας	Ν.Κυκλάδων	-πηγή χλωριονατριούχος υπόθερμη	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ		Δεν λειτουργεί
58	Άγιος Φοκάς Κω	Ν.Δωδεκαν ήσου	-αλιπηγή, υπέρτονος, μεσόθερμη(44.9 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Δήμος Κώων	Δεν έχει εγκαταστάσεις
59	Θερμά Καλύμνου	Ν.Δωδεκαν ήσου	αλιπηγή,μεσόθερμη, (37.5 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά)	Δήμος Καλύμνου	-υδροθεραπευτήριο με 16 ατομικούς λουτήρες (οι 6 λειτουργούν)
60	Μανδράκι Νισύρου	Ν.Δωδεκαν ήσου	αλιπηγές,υπέρθερμες, Υδροθειούχες(33 ⁰ C)	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (ρευματικά,αρθριτικά, δερματικά,γυναικολογικ ά) ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Δήμος Νισύρου	-υδροθεραπευτήριο με 10 ατομικούς λουτήρες και 3 κοινές δεξαμενές -2 συσκευές εισπνοθεραπείας
61	Τζανουδιανά	Ν.Χανίων	-πηγή χλωριονατριούχος, ψυχρά	ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Τεμενίων	-εμφιαλωτήριο
62	Λιμπιναρέ	Ν.Χανίων		ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ	Κοινότητα Τεμενίων	

63	Πανασού	Ν.Ηρακλείο υ	ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	Δήμος Ρούβα	Δεν έχει εγκαταστάσεις
----	---------	-----------------	----------------	-------------	------------------------

Πηγή:Σπαθή Σ.Κ. Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα σελ 73-78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ

Στα πλαίσια του διαρκώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος των δυτικών κοινωνιών σχετικά με τα θέματα που αφορούν την υγεία και την καλή φυσική κατάσταση του οργανισμού, ο τουρισμός υγείας έχει εξελιχθεί σε ένα σχετικά μικρό αλλά ιδιαίτερα δυναμικό τμήμα της αγοράς ειδικών μορφών τουρισμού, σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Αυστρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Σουηδία και η Φιλανδία, σε χώρες της Βόρειας Αμερικής, στις πρώην ανατολικές χώρες, όπως η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ρωσία καθώς επίσης και στις χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου.²³

Υποστηρίζεται ότι με την κατάλληλη τμηματοποίηση της αγοράς και την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος που σχετίζεται με ζητήματα υγείας, υπάρχουν άφθονες δυνατότητες για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας, ενώ διαβλέπονται θετικές εξελίξεις για την ανάπτυξη του τουρισμού μέσω της ενίσχυσης του ενδιαφέροντος των ατόμων για την ψυχική και σωματική τους υγεία και ευεξία.

Στην Ευρώπη υπάρχει μακρά ιστορική παράδοση στον τουρισμό υγείας, ο οποίος γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη μετά τον 17ο αιώνα, ενώ οι δεσμοί μεταξύ του κρατικού συστήματος υγείας υπήρξαν ιδιαίτερα στενοί από την μεταπολεμική περίοδο σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες.

Οι σύγχρονες απαιτήσεις της ζήτησης διαφοροποιημένων υπηρεσιών στον τομέα του τουρισμού υγείας οδήγησε πολλές από τις χώρες που διέθεταν παράδοση στον χώρο να διαφοροποιήσουν τα χαρακτηριστικά του τουριστικού τους προϊόντος, διευρύνοντας την πελατεία τους. Έτσι σήμερα οι υπηρεσίες που συνήθως παρέχονται στα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας συνίστανται:²⁴

- Σε εγκαταστάσεις ευρείας κλίμακας θεραπευτικών και προληπτικών μέτρων για ασθενείς αλλά και υγιή άτομα
- Σε προσφορά εκτενών διευκολύνσεων για δραστηριότητες αναψυχής που δεν συναρτώνται άμεσα με την ιατρική περίθαλψη.

Τα περισσότερα από τα επιτυχημένα κέντρα τουρισμού υγείας βρίσκονται σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό τοπίο, όπως π.χ οι Αυστριακές και Ελβετικές Άλπεις, ή σε περιοχές που είναι γνωστές για την ποιότητα των ιαματικών τους νερών όπως π.χ το Evian les Bains, το Aix les Bains, το Vichy στην Γαλλία. Σε αυτά

²³Κουδουμά Μ. ,Σημειώσεις από το μάθημα Τουρισμός Υγείας.

²⁴Ευρωπαϊκές κοινότητες, Επιχειρησιακό πρόγραμμα «τουρισμός-πολιτισμός», Υποπρόγραμμα «τουρισμός», Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Ε(95)220130.11.95

προσφέρονται εκτεταμένες δραστηριότητες υγείας και αναψυχής σε συνδυασμό με σύγχρονα και άνετα καταλύματα και υψηλής ποιότητας διατροφή, ενώ τμήμα της ελκυστικότητας τους αποτελεί επίσης η ύπαρξη ενδιαφέροντος οικιστικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.²⁵

Στο χώρο της Μεσογείου, τουρισμό υγείας έχουν αναπτύξει επίσης η Ισπανία, το Ισραήλ, η Τουρκία η Τυνησία, το Μαρόκο, η Κύπρος. Τα τελευταία χρόνια, τουρισμό υγείας αναπτύσσει και η Αίγυπτος, η οποία σχεδιάζει την κατασκευή ενός πρότυπου κέντρου τουρισμού υγείας (Moses Springs) βασιζόμενη στη λεπτομερή μελέτη ανάλογων επιτυχημένων παραδειγμάτων της Ευρωπαϊκής αγοράς.

Παρόμοια κέντρα λειτουργούν επίσης στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπου ο ιαματικός τουρισμός είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος και αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας τους, όπως στην Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία. Στις χώρες αυτές η ανάπτυξη των κέντρων τουρισμού υγείας οφείλονται στο γεγονός ότι εκτός από τους ξένους επισκέπτες, τα επισκέπτεται και ένα σημαντικό τμήμα του τοπικού πληθυσμού.

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται τελευταία στη ζήτηση των προϊόντων που προσφέρονται από τα κέντρα ιαματικού τουρισμού και τα κέντρα τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης αποδίδεται τόσο στην στροφή των ατόμων προς τις παραδοσιακές μεθόδους θεραπείας αλλά και στην αυξανόμενη έμφαση που δίδεται στην κατά διαστήματα ανάγκη αναζωογόνησης του οργανισμού που επιτυγχάνεται με τη σωματική άσκηση και τις ειδικές θεραπείες που ακολουθούνται στο καθαρό και υγιεινό περιβάλλον των κέντρων αυτών.

Οι φυσικοί τρόποι θεραπείας ή όπως λέγεται της "αφαρμάκου ιατρικής" κερδίζουν συνεχώς έδαφος με τα νέα δεδομένα, δηλαδή την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, το άγχος της καθημερινής ζωής, το κάπνισμα κλπ τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα για τις περισσότερες ασθένειες και το πρόωρο γήρας. Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι τα προϊόντα του τουρισμού υγείας αποτελούν προάσπιση για καλή υγεία, αλλά συμβάλλουν επίσης σημαντικά και στην προληπτική ιατρική. Σημειώνεται ότι στη Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία η προληπτική ιατρική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στην υδροθεραπεία από τις μικρές ηλικίες.²⁶

Τα πακέτα διακοπών προορισμού σε αυτά τα κέντρα συνδυάζονται τις περισσότερες φορές και με προσφορά άλλων τουριστικών υπηρεσιών αναψυχής, αναζωογόνησης, σπορ (όπως σκι, ιστιοπλοία, ιππασία, τένις κλπ.) και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της υψηλής κοινωνικής ζωής (όπως κινηματογράφος, θέατρο, φεστιβάλ μουσικής κλπ) γιατί απευθύνονται όχι μόνο σε ασθενείς αλλά και στους συνοδούς των ασθενών, καθώς και σε άλλους επισκέπτες συνήθως ανωτέρου εισοδηματικού επιπέδου. Εξάλλου, απαιτείται μακρά παραμονή των ατόμων σε αυτά τα θέρετρα, μεγαλύτερη από αυτή των τουριστών στα συνήθη τουριστικά θέρετρα, προκειμένου να φανούν τα αποτελέσματα μιας ορισμένης θεραπείας στην οποία υποβάλλονται τα άτομα, ιδίως αν πρόκειται για ειδικές θεραπείες (όπως αντικαπνιστική θεραπεία, θεραπεία κατά του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, διαιτητική, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής-στάσης του σώματος, αισθητικής κλπ) Επομένως, η αναγκαστική παραμονή των επισκεπτών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στα κέντρα του τουρισμού υγείας, π.χ 21 ημέρες στη Γαλλία, 21-28 ημέρες στη Γερμανία, 12-18

25 Πάθη Σ.Κ. Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

26 Κουδουμά Μ. ,Σημειώσεις από το μάθημα Τουρισμός Υγείας

ημέρες στην Ιταλία , απαιτεί τη δημιουργία, όχι μόνο της κατάλληλης ατμόσφαιρας για τη χαλάρωση και την αναζωογόνηση του οργανισμού, αλλά και άλλων δραστηριοτήτων για την απασχόληση των ατόμων κατά τις ελεύθερες ώρες, ώστε να καταστούν τόποι έλξης τουριστών.

Κατά συνέπεια δημιουργούνται συγκροτήματα που διαθέτουν όλη τη γενική και ειδική υποδομή και το κατάλληλο περιβάλλον που απαιτείται για τον τουρισμό μακράς παραμονής, όπως πάρκα πρασίνου, κήποι, ποταμοί, λίμνες, κλινικές, κέντρα θεραπείας, κατάλληλος τεχνολογικός εξοπλισμός, εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό, στέγαση σχετική με τη θεραπεία, ελεγχόμενη δίαιτα κλπ, τα οποία βοηθούν στην αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης θεραπείας.²⁷

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι ο στόχος των κέντρων τουρισμού υγείας είναι η επίτευξη της:

- Θεραπείας, αποκατάστασης ή πρόληψης βλαβών του οργανισμού.
- Ανανέωσης των βασικών βιολογικών και ψυχικών λειτουργιών.
- Βελτίωσης της ψυχικής και σωματικής υγείας, ευεξίας και ομορφιάς

Ένα άλλο θέμα που παρατηρείται και θεωρείται πολύ σημαντικό είναι ο τομέας της έρευνας αγοράς και ανάπτυξης των πωλήσεων του τουρισμού υγείας. Ορισμένες χώρες όπως η Αυστρία, η Ελβετία, η Γαλλία έχουν προχωρήσει πολύ στο θέμα της έρευνας αγοράς και της διαφήμισης. Οι χώρες αυτές προσφέρουν, σε συνεργασία με τις εθνικές τους αεροπορικές εταιρίες "πακέτα διακοπών" για την ομορφιά και την καλή φυσική κατάσταση του σώματος στα κέντρα υγείας, τα οποία διαθέτουν συγκροτήματα ξενοδοχείων με θερμά λουτρά αλλά και όλη την υποδομή όπως γήπεδα τένις, χώρους αθλητισμού κλπ, σε περιβάλλον ιδανικό για θεραπεία και ξεκούραση. Τα τουριστικά "πακέτα" διακινούνται από ειδικούς τουριστικούς πράκτορες (tour operators) σε διεθνή κλίμακα και απευθύνονται συνήθως σε πελατεία υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

Βέβαια υπάρχει και η εξειδίκευση των κέντρων αυτών, ανάλογα με το χαρακτηρισμό και τη θερμοκρασία των ιαματικών νερών τους, την εξειδικευμένη υποδομή που διαθέτουν, το κλίμα της περιοχής κλπ. Για παράδειγμα άλλα προσφέρονται για λουτροθεραπεία (Ουγγαρία), ποσιθεραπεία (Ενίαν Γαλλίας), άλλα για πηλοθεραπεία (ιδίως στην Ιταλία), άλλα για θαλασσοθεραπεία ιδίως αυτά που βρίσκονται κοντά στη θάλασσα (Γαλλία), άλλα για κλιματοθεραπεία (Ελβετία, Αυστρία).

3.2 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Όπως ήδη έχει αναφερθεί στον Ευρωπαϊκό χώρο υπάρχει μακράιωνη ιστορική παράδοση όσον αφορά τον τουρισμό υγείας. Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στον τομέα της ζήτησης, με επίκεντρο τις ανεπτυγμένες χώρες της κεντρικής Ευρώπης, οδήγησαν στην προσφορά νέων υπηρεσιών και στην

²⁷Σπαθή Σ.Κ. Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

διερεύνηση της παραδοσιακής αγοράς του τουρισμού υγείας. Η τελευταία αποτελείται από πελάτες μέσης και μεγάλης ηλικίας, μεσαίων και χαμηλών εισοδημάτων, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις καλύπτουν το ταξίδι τους μέσω κρατικών επιχορηγήσεων στα πλαίσια του κρατικού συστήματος υγείας.²⁸

Αντίθετα, η νέα δυναμικά αναδυόμενη αγορά του τουρισμού υγείας έχει ως στόχο όχι μόνο την ίαση ιατρικών παθήσεων αλλά την γενικότερη ανάνηψη του οργανισμού, τη σωματική ανανέωση, την πρόληψη, την βελτίωση της αισθητικής και την καλλιέργεια θετικής στάσης έναντι της ζωής. Εκτός από τα παραδοσιακά ιαματικά λουτρά περιλαμβάνει νέα προϊόντα και υπηρεσίες όπως κέντρα αισθητικής και αδυνατίσματος, άθλησης, υγιεινής διατροφής, θαλασσοθεραπείας, φυσιοθεραπείας, τεχνικές χαλάρωσης, επιμορφωτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες υγείας και απευθύνεται σε πελάτες νεώτερων ηλικιών υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

Οι τάσεις αυτές εμφανίστηκαν πρόσφατα και στις χώρες της Μεσογείου, η αγορά των οποίων αποτελείτο κυρίως από την παραδοσιακή πελατεία του τουρισμού υγείας, με κύριο χαρακτηριστικό τη χρηματοδότηση μέσω του συστήματος κρατικών πληρωμών. Ο τουρισμός υγείας ήταν, μέσα από μια παράδοση αιώνων, ταυτισμένος με το κλασικό υπόδειγμα του θεραπευτικού τουρισμού, ενώ η ζήτηση περιοριζόταν κυρίως στις εσωτερικές αγορές με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της προσφοράς. Το γεγονός αυτό συνδέεται άμεσα με το ότι η Μεσογειακή ζώνη χαρακτηρίζεται από την διαμόρφωση σχέσεων κέντρου – περιφέρειας με τις αναπτυσσόμενες χώρες της κεντρικής Ευρώπης όπου η Μεσόγειος προβλήθηκε ως ήλιος, θάλασσα, ελευθερία, διασκέδαση.

Συνέπεια των ανωτέρω ήταν οι μεσογειακές χώρες να αναπτυχθούν με ταχείς ρυθμούς και να καθιερωθούν ως χώρες μαζικού παραθεριστικού τουρισμού. Η ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού και τα συνεπαγόμενα οικονομικά οφέλη οδήγησαν πολλά μεσογειακά κράτη να καταβάλουν προσπάθειες για την περαιτέρω προώθηση και ανάπτυξή του. Στα πλαίσια αυτά, κατά την δεκαετία '70 – '80 στόχος των προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης ήταν ο διπλασιασμός των τουριστικών αφίξεων προκειμένου να επιτευχθεί η αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης. Όμως, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου τα πράγματα ακολούθησαν αυτή την πορεία, οι υπεραισιόδοξες προβλέψεις διαψεύστηκαν καθώς η τελική απόδοση και ωφέλεια του τουρισμού στην περιοχή ήταν μικρότερη του αναμενόμενου. Συνέπεια του γεγονότος αυτού ήταν η διατύπωση αμφισβητήσεων σχετικά με τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού, όχι μόνο στον μεσογειακό αλλά και στο διεθνή χώρο.²⁹

Με αφετηρία τους συγκεκριμένους διεθνείς προβληματισμούς και αμφισβητήσεις, πολλά μεσογειακά κράτη συνειδητοποίησαν ότι η αύξηση των τουριστών σε απόλυτους αριθμούς δεν πρέπει να αποτελεί αποκλειστικό στόχο και ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και όχι μόνο ο αριθμός των τουριστών. Αποτέλεσμα της συνειδητοποίησης αυτής ήταν η αναπροσαρμογή της τουριστικής τους πολιτικής και η καταβολή προσπάθειών για την προσέλκυση εισοδηματικά υψηλότερων τάξεων τουριστών.³⁰

Σήμερα, παρατηρούμε ότι στα κέντρα τουρισμού υγείας συχνάζουν άτομα όλων των ηλικιών λόγω της γενικότερης στροφής των ατόμων σε μία γενικότερη

28www.gnto.gr

29www.traveldailynews.com

30Κουδουμά Μ. ,Σημειώσεις από το μάθημα Τουρισμός Υγείας

φιλοσοφία υγιεινής διαβίωσης και στις παραδοσιακές μορφές φυσικής θεραπείας. Η ολιστική αυτή θεώρηση της υγείας, η έμφαση στην πρόληψη και η ορθή χρήση του ελεύθερου χρόνου οδήγησαν στην διαφοροποίηση της ζήτησης στην έμφαση αναγκών για νέα τουριστικά προϊόντα. Στα πλαίσια αυτά εντάσσονται οι προσπάθειες διαφοροποίησης της τουριστικής προσφοράς των χωρών της Μεσογείου. Αρκετές από αυτές δημιούργησαν τα τελευταία χρόνια σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας με γνώμονα το γεγονός ότι η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας αυξάνεται με σταθερούς ρυθμούς καθώς η φυσική διατροφή, η υγιεινή διαβίωση και η σωματική υγεία αποτελούν νέα κοινωνικά πρότυπα και γίνονται καθοριστικοί παράγοντες μιας εικόνας κοινωνικής ανόδου.

Η διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών της ζήτησης του τουρισμού υγείας οδήγησε πολλές μεσογειακές χώρες με παράδοση να διαφοροποιήσουν τα χαρακτηριστικά του τουριστικού τους προϊόντος, δημιουργώντας τουριστικά θέρετρα υψηλών προδιαγραφών προκειμένου να προσελκύσουν τμήματα της ανερχόμενης αγοράς. Με ταχείς ρυθμούς προς αυτή τη κατεύθυνση κινήθηκε κυρίως η Ιταλία ενώ την ίδια πορεία φαίνεται να ακολουθούν η Ισπανία, το Ισραήλ, η Κύπρος, η Τουρκία, η Κροατία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Αίγυπτος. Κοινά χαρακτηριστικά των χωρών της Μεσογείου είναι:

- Η ιστορική παράδοση στον ιαματικό-θεραπευτικό τουρισμό.
- Η ποικιλομορφία και η ποιότητα των φυσικών και πολιτισμικών πόρων.
- Οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, που ευνοούν την μείωση της εποχικότητας.

Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στο χώρο της Μεσογείου, εφόσον η παράδοση συμβαδίζει με την αξιοπιστία, το υψηλό επίπεδο τεχνολογικής οργάνωσης και την ιδιαίτερη ταυτότητα κάθε περιοχής.³¹

Προκειμένου οι χώρες της Μεσογείου να επωφεληθούν από τις νέες τάσεις της ζήτησης επιβάλλεται να εξισορροπήσουν ανάμεσα στις παραδοσιακές και τις σύγχρονες αντιλήψεις όσον αφορά τον τουρισμό υγείας. Στόχος δεν είναι η εγκατάλειψη της παραδοσιακής αγοράς του ιαματικού – θεραπευτικού τουρισμού αλλά η παράλληλη διερεύνησή της μέσω της προσφοράς νέων προϊόντων και προγραμμάτων προώθησης για την προσέλκυση πελατών νεώτερων ηλικιών και υψηλότερων εισοδηματικών τάξεων. Ενδεικτική σε αυτή την κατεύθυνση είναι η ήδη παρατηρούμενη αύξηση των κέντρων θαλασσοθεραπείας, τα οποία σχεδόν διπλασιάστηκαν στη Γαλλία σε διάστημα μιας δεκαετίας.

3.3 ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Οι χώρες προέλευσης και προορισμού των περισσότερων πελατών τουρισμού υγείας είναι οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης (Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ελβετία), καθώς επίσης οι χώρες της Β. Αμερικής. Επίσης, ο τουρισμός

υγείας έχει εξελιχθεί σε ένα σχετικά μικρό αλλά ιδιαίτερα δυναμικό τμήμα της αγοράς ειδικών μορφών τουρισμού στις πρώην ανατολικές χώρες, όπως η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ρωσία, καθώς επίσης και στις χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου.³²

Οι μεσογειακές χώρες διαθέτουν αξιόλογη ζήτηση, σε αρκετές περιπτώσεις όμως υστερούν στον τομέα της υποδομής δεδομένο ότι η τουριστική τους ανάπτυξη στηρίχθηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου στον μαζικό τουρισμό.

Στην Β. Αμερική και την Καραϊβική, η αντίληψη περί “Spa” επικεντρώνεται σε προγράμματα άθλησης, αισθητικής περιποίησης, διαιτητικής, διαλογισμού, γιόγκα, κλπ τα οποία αποτελούν συμπληρωματικά συστατικά του τουριστικού πακέτου και προσφέρονται κυρίως σε κέντρα τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης. Στην Ευρώπη, υπάρχει παράδοση αιώνων στον θερμαλισμό, τον κλιματισμό και την θαλασσοθεραπεία. Στα πλαίσια της παράδοσης αυτής, επιχειρείται ο εμπλουτισμός της προσφοράς με νέα διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία αναπτύσσονται και προωθούνται με επίκεντρο τους αξιόλογους φυσικούς πόρους (θερμομεταλλικές πηγές, κλιματολογικές συνθήκες, θαλασσινό νερό) και το πλούσιο πολιτισμικό παρελθόν.³³

Γεγονός είναι ότι ο τουρισμός υγείας λειτούργησε και εξακολουθεί να λειτουργεί ως μοχλός ανάπτυξης για πολλές ευρωπαϊκές περιφέρειες, ανεξάρτητα αν αποτελεί κύρια ή συμπληρωματική δραστηριότητα. Αν και δεν υπάρχουν μελέτες που να αφορούν το συνολικό οικονομικό και αναπτυξιακό προφίλ του τουρισμού υγείας στον Ευρωπαϊκό χώρο, οι ενέργειες πολλών Ευρωπαϊκών και Μεσογειακών χωρών είναι ενδεικτικές της οικονομικής σημασίας του. Αυτές αφορούν :

- την αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου
- την ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας
- την προσέλκυση επενδύσεων
- την διαμόρφωση προγραμμάτων προώθησης του τουρισμού υγείας.

Είναι γεγονός ότι η ζήτηση ιαματικών υπηρεσιών στην Ευρώπη παρουσιάζει ανοδική πορεία, κυρίως προς όφελος των κέντρων τουρισμού υγείας που διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις και προσφέρουν πολλά προϊόντα και υπηρεσίες. Οι εξελίξεις όσον αφορά τον Ευρωπαϊκό χώρο καταδεικνύουν ότι στη Γερμανία, την Ιταλία, την Γαλλία, την Ελβετία και την Αυστρία ο τουρισμός υγείας βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη, ενώ στην Ισπανία και την Πορτογαλία αναπτύσσεται με βραδύτερους ρυθμούς.

Σημαντική για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας είναι η κρατική συμβολή με την πραγματοποίηση έμμεσων ή άμεσων επενδύσεων ενώ παράλληλα οι τοπικές και περιφερειακές αρχές σχεδιάζουν και εκτελούν έργα γενικής και ειδικής υποδομής για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων. Σημειώνεται, επίσης, ότι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες ο ιδιωτικός τομέας είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στον τομέα της δημιουργίας και της εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων. Διάφορες πολυεθνικές αλυσίδες που διαθέτουν ισχυρούς μηχανισμούς προώθησης δημιουργούν ξενοδοχειακά συγκροτήματα που διαθέτουν πλήρεις εγκαταστάσεις κέντρων τουρισμού υγείας και λοιπές εξυπηρετήσεις σε ένα μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών κρατών.

³²Κουδουμά Μ. ,Σημειώσεις από το μάθημα Τουρισμός Υγείας

³³www.traveleurope.it

Σύμφωνα με σχετική έρευνα σχετικά με τα ταξίδια υγείας που πραγματοποιούν οι Ευρωπαίοι στο εξωτερικό με βάση στοιχεία από το 1991 έως το 1997 (Johachim Scholz, Leisure and Wellneww Congress 1999) ο τουρισμός υγείας των Ευρωπαίων στο εξωτερικό διακρίνεται σε δύο κατηγορίες:

1. Στον τουρισμό υγείας για καθαρά ιατρικούς λόγους (ιατρική θεραπεία, αποκατάσταση, νοσηλεία σε κλινικές κτλ) δηλαδή πρόκειται για τον "θεραπευτικό τουρισμό".
2. Στον τουρισμό με στόχο την γενικότερη υγεία και ευεξία (διακοπές για κούρα, διατήρηση της σιλουέτας, ευεξία, αισθητική περιποίηση, κτλ) δηλαδή ο "τουρισμός υγιεινής και φυσικής διαβίωσης".

Το 1997 οι Ευρωπαίοι ταξιδιώτες πραγματοποίησαν συνολικά 270 εκατομμύρια ταξίδια (με τουλάχιστον μία διανυκτέρευση) στο εξωτερικό. Απ' αυτά τα ταξίδια, συνολικά 3,1 εκατομμύρια ήταν ταξίδια για λόγους υγείας. Τα 3,1 εκατομμύρια ταξίδια για λόγους υγείας που κάνουν οι Ευρωπαίοι στο εξωτερικό συνίστανται σε:

- 1,2 εκατομμύρια (39%) ταξίδια για καθαρά ιατρικούς λόγους (περιλαμβάνουν παραμονή σε λουτροπόλεις\ νοσηλεία σε κλινικές)
- 1,9 εκατομμύρια (61%) ταξίδια με στόχο την βελτίωση της υγείας και της φυσικής κατάστασης (περιλαμβάνουν διακοπές ομορφιάς, ευεξίας, διακοπές σε λουτροπόλεις).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Στην Ελλάδα η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας άρχισε από τις αρχές του 20ου αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, Καϊάφα, Κυλλήνης, Λουτρακίου, Καϊάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν τουριστικής σημασίας. Οι περιοχές αυτές λόγω της γειννίας τους με τη θάλασσα, εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων στις ιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.³⁴

Οι 44 ιαματικές εγκαταστάσεις που λειτουργούν το 1951 αυξάνονται σε 65 το 1960, ενώ ο αριθμός των επισκεπτών από 103,200 άτομα το 1951 φθάνει τα 119,374 το 1960. Η παρατηρούμενη αύξηση του αριθμού των επισκεπτών από το 1951 σημειώνεται κυρίως στις πηγές Τουριστικής σημασίας, στις οποίες μετά το 1961 παρατηρείται αλματώδης αύξηση, ιδιαίτερα στις πηγές της Αιδηψού, των Καμμένων Βούρλων, της Υπάτης, των Μεθάνων και του Σμόκοβου.

Στο σύνολο της χώρας η μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των επισκεπτών στις πηγές Τουριστικής σημασίας παρατηρείται κατά τη δεκαετία 1971-1980, ενώ οι αριθμοί βαίνουν αυξανόμενοι τις επόμενες δεκαετίες. Όμως, η αύξηση που

³⁴ ΕΟΤ, Λουτροπόλεις και ιαματικές πηγές, Αθήνα 1996

παρατηρείται σε συνολικό επίπεδο επηρεάζεται από την αύξηση που παρουσιάζεται στις πηγές της Αιδηψού, του Λουτρακίου, των Ελευθερών και της Κύθνου, η οποία επηρεάζει προς τα πάνω τα συνολικά μεγέθη, ενώ οι υπόλοιπες πηγές παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις από 10ετία σε 10ετία.

Αντίθετα, για το σύνολο των πηγών Τοπικής σημασίας παρατηρείται αύξηση των επισκεπτών κατά τις δεκαετίες του '60 του '70, του '80 και του '90, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται κατά τη δεκαετία 1981-1990.

Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό, του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο Αύγουστος. Από εκτιμήσεις για το έτος 1995 προέκυψε ότι στις πηγές Τουριστικής σημασίας, κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, Μάιος-Οκτώβριος, που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο, το 32% κατά το μήνα Αύγουστο, το 3% το μήνα Ιούνιο, ενώ κατά το μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο. Αντίθετα, για τις πηγές Τοπικής Σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα, δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων, που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο, αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο, το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά το μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά το μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή, που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας, αποδίδεται περισσότερο στον τόπο προέλευσης των λουομένων, π.χ οι μικρές πηγές προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας, ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας, που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους.³⁵

Ένα άλλο μειονέκτημα της δραστηριότητας του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα, είναι ότι η ζήτηση προέρχεται μόνο από τον εσωτερικό τουρισμό (κατά το 98%), ενώ η ζήτηση που παρατηρείται σε ορισμένες πηγές από αλλοδαπούς είναι συνήθως πρόσκαιρη και συμπτωματική. Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 ημέρες, δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό.

Όσον αφορά την ηλικία και το φύλο των λουομένων παρατηρείται ότι είναι συνήθως άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου το 60%-65%). Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,36% (1996) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7%, κατά τα έτη 1961 και 1971.

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται στους ίδιους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και στην απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο. Από το χώρο της Κοινωνικής Ασφάλισης κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων.³⁶

35 Σπαθή Σ.Κ. Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα

36 Διαμαντόπουλος Γ. et al. Στρατηγικό πλαίσιο χωρικών κατευθύνσεων για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα., ΚΕΠΑΜΕ, Αθήνα 1999

Έτσι, από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58,660 και 59,204 ασφαλισμένους αντίστοιχα, που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνόλου των λουομένων. Την πλειοψηφία των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούσαν οι συνταξιούχοι, κατά το 88%-90% και Το υπόλοιπο 10%-12% αφορούσε τους άμεσα ασφαλισμένους.

Επιχορηγήσεις υπήρξαν σε μικρότερο βαθμό και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ και των τραπεζών. Αναλυτικότερα, κατά τα ίδια έτη 1995 και 1996, επιχορηγήθηκαν από τη ΔΕΗ 4,961 και 5,355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία.

Επίσης σημαντικό ρόλο στην φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα έχει παίξει και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα Μέσα Ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά), τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Σύνολο ιαματικών πηγών Τουριστικής Σημασίας

Έτη	Αριθμός Ατόμων	Ετήσιος Μέσος Όρος	Ετήσιος Μέσος Όρος Ρυθμ. Μεταβ.	Αριθμός Λούσεων	Ετήσιος Μέσος Όρος	Ετήσιος Μέσος Όρος Ρυθμ. Μεταβ.	Λούσεις ανά Άτομο
1951-1960	829997	7639		11,496,852	114447		14,99
1961-1970	1095763	11400	4,08	15,428,796	164300	3,68	14,41
1971-1980	1167911	13176	1,46	17,200,426	186992	1,3	14,19
1981-1990	1158955	15886	1,88	16,980,492	219429	1,61	13,83
1991-1997	741124	18514	1,55	10,226,638	234427	0,66	12,66

Σύνολο ιαματικών πηγών Τοπικής Σημασίας

Έτη	Αριθμός Ατόμων	Ετήσιος Μέσος Όρος	Ετήσιος Μέσος Όρος Ρυθμ. Μεταβ.	Αριθμός Λούσεων	Ετήσιος Μέσος Όρος	Ετήσιος Μέσος Όρος Ρυθμ. Μεταβ.	Λούσεις ανά Άτομο
1951-1960	198396	1877		2187597	21694		11,55
1961-1970	133467	2041	0,84	1568831	25522	1,64	12,51
1971-1980	198804	2928	3,67	2179673	32504	2,45	11,1
1981-1990	335248	3281	1,15	3933994	38869	1,8	11,85
1991-1997	232981	3346	0,2	3160656	48209	2,18	14,41

ΠΗΓΗ: Σπαθή Σ.Κ. «Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα» σελ:86-99

4.2 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ

Ο ιαματικός τουρισμός είναι δυνατό να αποτελέσει και μέσο ξεκούρασης, αναζωογόνησης και ανανέωσης εκτός από μέσο θεραπείας. Έτσι από κοινού ο θερμαλισμός, η κλιματοθεραπεία και η θαλασσοθεραπεία, που έχουν μεγάλη σχέση στην Ελλάδα, μπορούν να αποτελέσουν νέες μορφές τουρισμού που θα συμβάλουν στην πρόληψη, στην αποκατάσταση της υγείας, και την ξεκούραση, δηλαδή ταυτόχρονη ανάγκη για διακοπές και θεραπεία μαζί σε ένα πρότυπο περιβάλλον. Οι ελληνικές λουτροπόλεις μπορούν να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν σε κέντρα τουρισμού υγείας, δηλαδή σε κέντρα θεραπείας που να λειτουργούν και ως κέντρα αναψυχής και ηρεμίας για όλες τις ηλικίες κατά τους περισσότερους μήνες του έτους, αφού οι πιο πολλές από τις πηγές βρίσκονται κοντά στη θάλασσα, με ιδανικό κλίμα, που αποτελούν βασικά στοιχεία για ποικίλες εφαρμογές στη θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών τους. Ταυτόχρονα με την ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες όπως π.χ αθλητισμό για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου, επιτυγχάνεται η ανάδειξή τους σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών.

Επομένως βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού θα πρέπει να είναι η προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να αναπτυχθούν

και στην Ελλάδα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας, όπως γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν τελευταία αυξημένη ζήτηση. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και "Έλληνες επενδυτές για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της Ελλάδας και τη μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας.

Τα απαιτούμενα έργα υποδομής για τις λουτροπόλεις και γενικά για τους τόπους έλξης επισκεπτών καθόλη σχεδόν τη διάρκεια του έτους θα πρέπει να είναι μεγάλης κλίμακας, γιατί οι χώροι που θα προσφέρονται προορίζονται εκτός της θεραπείας ιατρικών παθήσεων και για τη γενικότερη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και υγείας των επισκεπτών τους.

³⁷ Τα κέντρα λουτροθεραπείας που έχουν δημιουργηθεί σε μερικές λουτροπόλεις αποτελούν και κέντρα παραθερισμού συγκεντρώνοντας έτσι και ένα αρκετά μεγάλο αριθμό παραθεριστών. Επομένως, οι περιοχές με ήδη αναπτυγμένη υποδομή για τις ανάγκες του εποχιακού τουρισμού ξεκινούν με σημαντικό πλεονέκτημα συγκριτικά με περιοχές που δεν έχουν αναδειχθεί σε τουριστικά κέντρα. Τα μη καθιερωμένα τουριστικά κέντρα, παρόλο τα φυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν, αποτελούν "νέους τουριστικούς τόπους" που θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλό εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα ήδη καθιερωμένα κέντρα.

Βασική επιδίωξη πρέπει να είναι η ευχέρεια προσπέλασης, γιατί οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο. Γενικότερα, η σωστά οργανωμένη υποδομή μεταφορών, εκτός των άλλων, συμβάλλει και στην αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού των πηγών λόγω της μεγαλύτερης έκτασης και προβολής που θα αποκτήσουν.

Η πλήρης αξιοποίηση, μετά από αξιολόγηση, της θεραπευτικής ικανότητας αλλά και της δυναμικότητας των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα μπορούν να αποτελέσουν τομέα αναπτυξιακών και επενδυτικών πρωτοβουλιών προς όφελος της οικονομίας σε εθνικό και σε τοπικό επίπεδο. Η αξιοποίηση των πηγών από ιδιώτες ή από Τοπική Αυτοδιοίκηση με τη δημιουργία κοινοτικών επιχειρήσεων αποτελεί επί πλέον και μια μορφή τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας.

Τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά για την τοπική αυτοδιοίκηση, εφόσον με την ανάπτυξη των πηγών θα υπάρξει τόνωση της τοπικής οικονομίας. Μερικά από αυτά αναφέρονται παρακάτω:

1. Η εισροή περισσότερου συναλλάγματος, αφού θα έχουν τουρισμό μακράς παραμονής.
2. Θα δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ανάπτυξης των ιαματικών πηγών αλλά και λόγω της κατασκευής αρχικής υποδομής όπως είναι η υποδομή υγείας και αθλητικών εγκαταστάσεων όπως νοσοκομείων και γηπέδων.
3. Η ζήτηση για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς όπως τράπεζες, καταστήματα, εστιατόρια κλπ.
4. Η ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών
5. Τα φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές

6. Η βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα μεταφορών (αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις κλπ)

7. Η ζήτηση για εγκαταστάσεις και ειδική ιατρική υποδομή υψηλού επιπέδου για τον εξοπλισμό των υδροθεραπευτηρίων και των ιατρικών μονάδων.

Επίσης πριν από κάθε είδους ανάπτυξη για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την προστασία του τοπίου και την εξασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος, γιατί οι περισσότερες ιαματικές πηγές ευρίσκονται σε περιοχές όπου συνδυάζεται βουνό με θάλασσα κάτω από εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες. Η διατήρηση του γνήσιου φυσικού περιβάλλοντος, πέρα από την καταστροφή της αρχικής φυσικής ομορφιάς, συντελεί και στη μείωση της ανταγωνιστικότητας του συγκεκριμένου θέρετρου στην τουριστική αγορά.

Βασική είναι και η σημασία της έρευνας αγοράς και διαφήμισης, η οποία ήδη γίνεται σε άλλες χώρες της Ευρώπης, ενώ στην Ελλάδα υστερεί κατά πολύ, με αποτέλεσμα οι ιαματικές πηγές της χώρας να μην είναι διεθνώς γνωστές.

Παρόλα αυτά, όπως έχει αναφερθεί σε διεθνή συνέδρια, ακόμα και από ξένους ειδικούς, η Ελλάδα έχει πολύ καλές ιαματικές πηγές, που μπορούν να συνδυαστούν με το θαλάσσιο τουρισμό και οι λουτροπόλεις της να αποτελέσουν "πρότυπο" για όλες τις σχετικές πόλεις στην περιοχή της Μεσογείου.

Συνεπάγεται λοιπόν ότι ο προορισμός των Ελληνικών λουτροπόλεων, σήμερα, περιορίζεται για θεραπευτικούς σκοπούς. Επομένως η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται οι ιαματικές πηγές θα πρέπει να γίνει πρωταρχικός σκοπός, ώστε να διευρυνθεί το πεδίο των δραστηριοτήτων τους και να αποτελέσουν κέντρα έλξης τουριστών όλων των ηλικιών για τους περισσότερους μήνες του χρόνου. Δεδομένου ότι οι περισσότερες πηγές συνδυάζουν βουνό, θάλασσα και θερμό κλίμα, αυτό αποτελεί ιδανικό προνόμιο με επιπλέον πολλά περιθώρια αξιοποίησης και ανάδειξης τους σε αξιόλογα τουριστικά κέντρα υγείας.

4.3 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, τα επόμενα χρόνια ενδέχεται να παρατηρηθεί αύξηση της ημεδαπής πελατείας στα κέντρα τουρισμού υγείας τα οποία θα διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις και θα εφαρμόζουν νέες θεραπευτικές τεχνικές και περιποιήσεις. Οι εκτιμήσεις αυτές απορρέουν από ανάλογες εξελίξεις που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια στον τομέα παροχής υπηρεσιών και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη κέντρων αισθητικής περιποίησης, γυμναστικής, αδυνατίσματος και άλλων παρεμφερών υπηρεσιών.³⁸

Πάντως, με τα σημερινά δεδομένα του κλάδου, η προσέκλυση αλλοδαπής πελατείας στα κέντρα τουρισμού υγείας της χώρας μας, πλην των κέντρων θαλασσοθεραπείας δεν είναι εφικτή, δεδομένου ότι αυτά υστερούν σε σύγκριση με

³⁸Εισηγητική Έκθεση σχεδίου Νόμου «Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις», Αθήνα 1998

τα αντίστοιχα του ευρωπαϊκού χώρου όσον αφορά:

- Την κατάσταση της κτιριακής υποδομής και του τεχνολογικού εξοπλισμού των ιαματικών εγκαταστάσεων.
- Την ύπαρξη ενιαίων συγκροτημάτων ανάπτυξης εγκαταστάσεων, χώρων διαμονής και υπαίθριων εκτάσεων για δραστηριότητες άθλησης-αναψυχής.
- Την παράδοση και την αξιοπιστία των παρεχόμενων υπηρεσιών, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική λόγω της συγκεκριμένης φύσης των υπηρεσιών αυτών
- Την παρουσία εξειδικευμένου ιατρικού και παραιατρικού προσωπικού.
- Τις ειδικές και γενικές υποδομές και υπηρεσίες υποστήριξης στους οικισμούς και την ευρύτερη περιφέρεια.
- Την ύπαρξη υπερεθνικών αλυσίδων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται με επιτυχία στον χώρο και διαθέτουν ειδικούς μηχανισμούς προώθησης και προβολής.

Η προσαρμογή της Ελλάδας στις απαιτήσεις αυτές δεν είναι δυνατόν παρά να παραγματοποιηθεί σταδιακά, με σημείο εκκίνησης την ημεδαπή αγορά, προκειμένου σε δεύτερο στάδιο να διεκδικήσει τμήματα της ευρωπαϊκής αγοράς. Εφόσον η χώρα μας επιτύχει να προσεγγίσει τα ανώτερα πρότυπα και να δημιουργήσει την πρόσθετη υποδομή και τις υπηρεσίες που απαιτεί η σύγχρονη αντίληψη περί τουρισμού υγείας, μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα τα οποία συνίστανται σε :

- Ήπιες κλιματολογικές συνθήκες και μεγάλο ποσοστό ηλιοφάνειας.
- Αξιόλογο φυσικό περιβάλλον
- Ενδιαφέροντες ιστορικούς και πολιτισμικούς πόρους
- Μακρόχρονη παράδοση στον τουρισμό υγείας
- Σημαντικούς φυσικούς ιαματικούς πόρους

Καθίσταται συνεπώς σαφές ότι η προσέλκυση ημεδαπής πελατείας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ωρίμανση της ζήτησης υπηρεσιών τουρισμού υγείας, δηλαδή από την ταχύτητα εξάπλωσης στη χώρα μας των ήδη παγιωμένων σε ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο κοινωνικών καταναλωτικών και τουριστικών προτύπων. Οι εξελίξεις καταδεικνύουν την σταδιακή εξάπλωση των προτύπων αυτών και στη χώρα μας με αποτέλεσμα την ύπαρξη μιας λανθάνουσας ζήτησης για τέτοιου είδους υπηρεσίες από μεγαλύτερες ομάδες του πληθυσμού με διαφορετικά δημογραφικά και εισοδηματικά χαρακτηριστικά.

Αντίθετα, η προσέλκυση αλλοδαπής πελατείας, εξαρτάται αποκλειστικά από την εξέλιξη της προσφοράς υπηρεσιών τουρισμού υγείας. Η εξέλιξη αυτή συναρτάται με μια σειρά παραμέτρων που αφορούν την αποτελεσματική δράση των δημοσίων φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης τόσο σε ζητήματα θεσμικού πλαισίου όσο και σε ζητήματα ενίσχυσης της δημιουργικής γενικής και ειδικής τουριστικής υποδομής και ανωδομής.

Πάντως κάθε προσπάθεια για την διαφοροποίηση της ζήτησης θα πρέπει να έχει ως γνώμονα δύο καθοριστικά δεδομένα:

- Την ύπαρξη μιας μακράς παράδοσης στην ελληνική αγορά που επιτρέπει την

στήριξη μιας τέτοιας προσπάθειας.

- Το γεγονός ότι οι διεθνείς εξελίξεις δείχνουν ότι σημαντικό μέρος της ζήτησης κατευθύνεται σε χώρες που διαθέτουν ήπιο κλίμα και σε περιοχές με παράδοση στον τουρισμό υγείας που εκσυγχρονίστηκαν προσθέτοντας στην υποδομή τους υπηρεσίες που διαφοροποιούν και διευρύνουν το συγκεκριμένο τουριστικό προϊόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Ο ΟΡΟΣ SPA ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ SPA

Ο όρος spa προέρχεται από την λέξη “espa” που σημαίνει πηγή και καθιερώθηκε διεθνώς από το όνομα της παραθεριστικής πόλης Spa, η οποία βρίσκεται στο βέλγιο κοντά στην λιέγη. Η Spa γίνεται γνωστή για τις θαυματουργές ιαματικές πηγές της, τις οποίες μετά τον 15ο αιώνα επισκέπτονται βασιλείς και κυβερνητικοί αξιωματούχοι.

Σήμερα, ο όρος “spa” χρησιμοποιείται για να περιγραφεί ένα ευρύτερο και λιγότερο σαφές προϊόν. Σύμφωνα με την διεθνή ομοσπονδία SPA, INTERNATIONAL SPA ASSOCIATION (ISPA) αναγνωρίζονται 7 τύποι spa:³⁹

- **Club spa**, που αποτελούν την σύγχρονη εξέλιξη των κέντρων άθλησης, με πρωταρχικό σκοπό τη βελτίωση της φυσικής κατάστασης σε ημερήσια βάση.
- **Cruise ship spa**, που συνίσταται στην πραγματοποίηση κρουαζιέρας με πολυτελή κρουαζερόπλοια που προσφέρουν περιποίηση προσώπου- σώματος και υγιεινή διατροφή.
- **Day spa**, που αποτελούν την σύγχρονη εξέλιξη των ισοτιούτων αισθητικής
- **Destination spa**, που παρέχουν υψηλής ποιότητας διαμονή και εξατομικευμένα προγράμματα για την βελτίωση της υγείας και τη διαμόρφωση υγιεινού τρόπου ζωής. Ανάλογα με το αντικείμενο στο οποίο επικεντρώνονται διακρίνονται σε:
 1. **New age and holistic emphasis**, με έμφαση στις εναλλακτικές θεραπευτικές μεθόδους, την χορτοφαγία και την μακροβιοτική διατροφή.
 2. **Weight loss emphasis**, με έμφαση στην απώλεια βάρους.
 3. **Sports and adventure emphasis**, με έμφαση στις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες.
- **Medical spa**, που παρέχουν ιατρική περιποίηση και διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό και ιατρικό εξοπλισμό για την αποκατάσταση ή τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων
- **Mineral spring spa**, οι οποίες συνίστανται σε εγκαταστάσεις που διαθέτουν θερμομεταλλικά νερά ή θαλάσσιο νερό το οποίο χρησιμοποιείται ως βάση για διάφορες θεραπείες (υδροθεραπεία, λουτροθεραπεία, πηλοθεραπεία).
- **Resort/hotel spa**, τα οποία προσφέρουν πλήθος υπηρεσιών για την αισθητική περιποίηση και την διατήρηση καλής φυσικής κατάστασης. Οι

υπηρεσίες αυτές αποτελούν συμπληρωματικό τμήμα του τουριστικού πακέτου.

Σημειώνεται ότι η πρώτη και η Τρίτη από τις ανωτέρω κατηγορίες, οι οποίες κατά κανόνα συναντώνται στα αστικά κέντρα, συνιστούν απλώς τρόπο χρήσης του ελεύθερου χρόνου χωρίς να συνδυάζονται με μετακίνηση και διαμονή, δηλαδή τα βασικά στοιχεία τα οποία συνιστούν την τουριστική δραστηριότητα.

Σύμφωνα λοιπόν με όσα αναφέραμε διαπιστώνουμε ότι ο τουρισμός υγείας περιλαμβάνει δύο τμήματα:⁴⁰

1. Το τμήμα που στοχεύει στην επανάκτηση της καλής φυσικής κατάστασης του οργανισμού και γενικά στην αναζωογόνηση και στη συντήρηση ή την βελτίωση της καλής σωματικής και ψυχικής κατάστασης του ατόμου. Στην περίπτωση αυτή προβάλλεται εντονότερα η διάσταση της έννοιας διακοπές και υγιεινή ζωή, παρά η θεραπεία του σώματος, ενώ η παρακολούθηση γίνεται είτε με ιατρικές μεθόδους, είτε με μεθόδους παράλληλες του ιατρικού επαγγέλματος, όπως στην περίπτωση της βοτανοθεραπείας, της αισθητικής, του αδυνατίσματος, της διατητικής. Στην προκειμένη περίπτωση έχουμε την έννοια του τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης.
2. Το τμήμα που αφορά τη θεραπεία με βάση ιατρικές μεθόδους στα πλαίσια μιας θεραπευτικής και προληπτικής διάστασης της υγείας, όπως ο θερμαλισμός (θεραπεία με θερμομεταλλικά νερά), η κλιματοθεραπεία (θεραπεία με τον αέρα), η θαλασσοθεραπεία (με θαλασσινό νερό ή στοιχεία του θαλάσσιου περιβάλλοντος), η σπηλαιοθεραπεία (μέσα σε σπήλαια όπου υπάρχει σταθερή θερμοκρασία που ενδείκνυται για τις παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος). Στην περίπτωση αυτή έχουμε την έννοια του θεραπευτικού τουρισμού, η οποία περιλαμβάνει τον ιαματικό τουρισμό και τις διάφορες μορφές του.

Στα πλαίσια του θεραπευτικού τουρισμού εντάσσεται συνεπώς η οργάνωση και λειτουργία των διαφόρων εξειδικευμένων κέντρων, τα οποία παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, ενώ παράλληλα διαφοροποιούνται ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Μπορούν να δημιουργηθούν μεμονωμένα ή να συνυπάρχουν στην ίδια περιοχή ή και να λειτουργούν συμπληρωματικά σε ένα ενιαίο κέντρο. Διακρίνονται οι ακόλουθες κατηγορίες:⁴¹

- *Ιαματικά κέντρα*, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων των ιαματικών νερών, των ιαματικών αερίων ή των ιαματικών πηλών σε χώρο που βρίσκεται κοντά στις ιαματικές πηγές.
- *Κέντρα υδροθεραπείας*, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών δυνατοτήτων του απλού νερού με ή χωρίς χημικά προσθέματα, που μπορεί επίσης να διαθέτουν ή και να μην διαθέτουν παρασκευαζόμενα αέρια και μεταφερόμενους πηλούς. Οι εγκαταστάσεις τους δεν είναι απαραίτητο να γειτνιάζουν με ιαματικές πηγές.
- *Κέντρα κλιματοθεραπείας*, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών ιδιοτήτων του κλίματος της περιοχής, σε συνδυασμό με

40www.spas.it

41www.thalassotherms.com

- πρόσθετες φροντίδες υγείας και αισθητικής περιποίησης.
- *Κέντρα θαλασσοθεραπείας*, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων του θαλασσινού νερού, των προϊόντων που παράγονται από αυτό (του θαλάσσιου πηλού ή των φυκιών) και του παραθαλάσσιου κλίματος.

5.2 ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΚΕΝΤΡΑ ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Ο τουρισμός υγείας στη χώρα μας συνδέθηκε αποκλειστικά με το παραδοσιακό μοντέλο. Ταυτίστηκε, δηλαδή, κυρίως με τη θεραπεία και την προσπάθεια αποκατάστασης της υγείας ηλικιωμένων ατόμων που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις με αποτέλεσμα την επικράτηση των πελατών μεγάλης ηλικίας και χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου. Αποτέλεσμα της πτώσης του εισοδηματικού επιπέδου της ζήτησης υπήρξε η υποβάθμιση της προσφοράς τόσο σε επίπεδο ιαματικών εγκαταστάσεων, όσο και σε επίπεδο συμπληρωματικών υποδομών και υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την έλλειψη της αναγκαίας υποστηρικτικής υποδομής και την απουσία ενίσχυσης εξειδικευμένων επενδυτικών κινήτρων, λειτούργησε αποτρεπτικά για την ανάληψη ιδιωτικών πρωτοβουλιών προκειμένου για τη δημιουργία επιχειρηματικών μονάδων εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα.⁴²

Η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει τα τελευταία χρόνια, καθώς, μέσω των αναπτυξιακών νόμων, προβλέπεται η χορήγηση σημαντικών ενισχύσεων για τη δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας και η κατάρτιση τεχνικών προδιαγραφών που αφορούν της κατασκευή τους.⁴³

Τα κίνητρα αυτά σε συνδυασμό με τις διαφαινόμενες τάσεις της ζήτησης για νέες υπηρεσίες και προϊόντα τουρισμού υγείας επέδρασαν θετικά στην κατεύθυνση της προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπλέον, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η ολοένα και εντονότερη αστικοποίηση και η διαμόρφωση νέων κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις διαμόρφωσης μιας νέας δυναμικής ημεδαπής αγοράς των κέντρων τουρισμού υγείας.

Στα πλαίσια αυτά, μέσω των παρεχόμενων ενισχύσεων των αναπτυξιακών νόμων και των κοινωτικών επιχορηγήσεων, κατά την τελευταία πενταετία έχουμε έργα αναβάθμισης ή ανακαίνισης ξενοδοχειακών μονάδων που σχετίζονται με προγράμματα ανάπτυξης του τουρισμού υγείας. Διάφοροι ιδιώτες πραγματοποίησαν επενδύσεις για τη δημιουργία συγχρονων ιαματικών κέντρων (αιδηψός) ή κέντρων θαλασσοθεραπείας (βραυβρώνα, κρήτη) ενώ έχουν εξαγγελθεί μελλοντικά επενδυτικά σχέδια για τη δημιουργία υδροθεραπευτηρίων ή κέντρων θαλασσοθεραπείας υψηλών προδιαγραφών σε ξενοδοχειακές μονάδες με όλη την απαιτούμενη ειδική υποδομή, κατά το πρότυπο ανάλογων ευρωπαϊκών κέντρων.

42 www.moreinfo.gr

43 www.wordhealthspa.com

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Από την ανάλυση που έχει γίνει παραπάνω μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα διαθέτει πολλούς πόρους αλλά και το πλεονέκτημα στον τουρισμό υγείας αναφορικά με τη γεωγραφική της θέση. Βρίσκεται στο μέσον τριών ηπείρων, είναι γνωστή ως το λίκνο του δυτικού πολιτισμού και, παράλληλα, αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους θερινούς προορισμούς παγκοσμίως. Η Ελλάδα ως προορισμός συνδυάζει θάλασσα, ήλιο, λογικές τιμές (συγκριτικά με κέντρα του εξωτερικού) ,και πληθώρα επιλογών ως προς τον θερινό τουρισμό.Ωστόσο, η Ελλάδα υστερεί στην προώθηση του Τουρισμού Υγείας, σε σχέση πάντα με άλλες χώρες, με αποτέλεσμα να υφίσταται σημαντική απώλεια εσόδων. Οι κατευθύνσεις της πολιτικής για περαιτέρω βελτίωση και ανάπτυξη του τουρισμού υγείας θα πρέπει να επικεντρωθούν κυρίως:

1. Στην ανάπτυξη της υποδομής γενικής (δρόμοι προσπέλασης, λιμάνια, αεροδρόμια κτλ.) και ειδικής (υδροθεραπευτήρια, εξειδικευμένες ιατρικές μονάδες, ξενοδοχεία υψηλών προδιαγραφών, δεξαμενές πισίνες, γήπεδα γκόλφ, πάρκα πρασίνου, αθλητικές εγκαταστάσεις κτλ) των γύρω περιοχών απο τα κέντρα τουρισμού υγείας ώστε να καταστούν ανταγωνιστικά με τα ήδη καθιερωμένα κέντρα του εξωτερικού. Έμφαση να δοθεί στην εκπόνηση μελετών για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών γύρω απο τα κέντρα, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις είναι μοναδικό απο άποψη φυσικού κάλλους και τοπίου.
2. Στην επέκταση του παραδοσιακού τουρισμού υγείας προς τις νέες εξελίξεις του κλάδου, για την απάλειψη της εποχικότητας και την προσέλκυση ατόμων νεότερης ηλικίας. Συγκεκριμένα, προτείνεται η ανάπτυξη εκείνων των μορφών τουρισμού υγείας όπου η Ελλάδα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα δηλαδή ίδρυση κέντρων τουρισμού υγείας που θα εξειδικεύονται στην θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.
3. Στην επιχειρηματική οργάνωση, διαχείριση, έρευνα αγοράς και διαφήμιση των υπηρεσιών του τομέα, ώστε να γίνουν τα κέντρα τουρισμού υγείας γνωστά στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό. Η εν γένει ενίσχυση της ταυτότητας και της εικόνας της χώρας μπορεί να πραγματοποιηθεί ειδικότερα στον τομέα αυτό και με την σύνδεση του ονόματος του κέντρου υγείας με τα διάφρορα προϊόντα υγείας που είναι δυνατό να προσφέρονται απο αυτό.
4. Στο συνδυασμό της προσφοράς τουρισμού υγείας με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως συνεδριακού, εκπαιδευτικού, αθλητικού, χειμερινού τουρισμού. Οι μορφές αυτές μπορούν να συνδυαστούν με την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας εφόσον θα έχει δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή που θα μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τους. Επιπλέον οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού μαζί με τον τουρισμό υγείας έχουν το

πλεονέκτημα ότι μπορούν να κατευθυνθούν πέρα από τους μήνες αιχμής και επομένως μπορεί να επιτευχθεί εκτός των άλλων ωφελειών η εξάλειψη της εποχικότητας.

5. Στην εξάλειψη της εποχικότητας με την προώθηση χειμερινών προγραμμάτων τουρισμού υγείας σε κέντρα που βρίσκονται κοντά σε ασιατικά κέντρα. Η λειτουργία πλήρως εξοπλισμένων ξενοδοχειακών μονάδων και η απευθείας αεροπορική σύνδεση με τις χώρες προέλευσης τουριστών, με σημαντικά μειωμένες τιμές, είναι βασική προϋπόθεση για την επιτυχία αυτών των προγραμμάτων.
6. Στην προώθηση των προϊόντων υγείας που έχουν σχέση με την γεωργία (βότανα, αρωματικά φυτά, άνθη, μελισσοκομεία κτλ.) και την αλιεία (φύκια, σφουγγάρια) για ενίσχυση του κλάδου, που είναι κυρίως του πρωτογενούς τομέα, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Επίσης, προτείνεται και η ενίσχυση του κλάδου των μεταλλικών νερών, δεδομένου ότι το μεταλλικό νερό χρησιμοποιείται, όχι μόνο ως θεραπευτικό μέσο και επιτραπέζιο νερό, αλλά και ως πρώτη ύλη στην κοσμετολογία.
7. Στις ερευνητικές εργασίες ιατρικού, κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου με θέμα τις θετικές επιπτώσεις του τουρισμού υγείας στην πρωτογενή πρόληψη της υγείας των ατόμων, οι οποίες θα έχουν θετικές επιπτώσεις σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο όπως μείωση των δαπανών του δημοσίου στον τομέα υγείας.
8. Πρέπει να προωθηθεί μια καλή και ελκυστική εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό ως ενός ασφαλούς προσιτού, ποιοτικού και με λογικές τιμές προορισμού. Οι περισσότερες χώρες έχουν συνδυάσει το μοντέλο του Τουρισμού Υγείας που παρέχουν με το positioning του κυρίως τουριστικού τους πακέτου.
9. Η κεντρική θέση της Ελλάδας στα Βαλκάνια, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο την ευνοεί με πολλές πύλες εισόδου. Τα target groups της Ελλάδας για τον Τουρισμό Υγείας είναι αυτά που η ίδια μπορεί να διαλέξει. Για παράδειγμα στη Θεσσαλονίκη, μπορεί να δοθεί έμφαση, σε μεσαίες έως χαμηλές εισοδηματικές κατηγορίες, ενώ στην Κρήτη σε αφρικανικές χώρες ή σε υψηλού (κατά κεφαλήν) εισοδήματος αραβικά κράτη με εξειδικευμένες υψηλού επιπέδου υπηρεσίες.
10. Η Ελλάδα αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ικανοποιεί συγκεκριμένα κριτήρια και είναι σε θέση να αναπτύξει μια βιομηχανία τουρισμού υγείας για τους «ομοεθνείς» Ευρωπαίους. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί το παράδειγμα της Τουρκίας που αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους εισαγωγείς τουριστών υγείας στον γειτονικό χώρο, προσφέροντας καλής ποιότητας υπηρεσίες σε λογικές τιμές, με επιπλέον εξυπηρέτηση υψηλής ποιότητας. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα θα μπορούσε να αποτελέσει ηγέτη κόστους για συγκεκριμένες υπηρεσίες Τουρισμού Υγείας (τα παραδοσιακά spa), ενώ ταυτόχρονα να προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες εστιασμένες σε target groups ανθρώπων που να αναζητούν υψηλή ποιότητα και εξυπηρέτηση,

Η Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει μακροχρόνια ένας ηγέτης διαφοροποίησης παρέχοντας στις γείτονες χώρες, στα Βαλκάνια, την Ευρώπη, αλλά και παγκομίως εξειδικευμένες, υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, αποτελώντας εκτός από έναν

δημοφιλή πολυποίκιλο κλασικό τουριστικό προορισμό και έναν δημοφιλή πολυποίκιλο προορισμού Τουρισμού Υγείας! Η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει ανταγωνιστικές υπηρεσίες στους αντίστοιχους τομείς αποκτώντας έτσι υψηλά έσοδα απαραίτητα για την έλληνική οικονομία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα, Σ.Κ Σπαθή.
2. Τουρισμός υγείας στην Ελλάδα, σημειώσεις Τει, Κουδουμά Μαρία
3. Ελληνικός τουρισμός Μύθοι και Πραγματικότητα, Ελληνικός τουρισμός: ο ρόλος των δημόσιων σχέσεων, Καραθάνος Γιώργος.
4. Ελληνικός Τουρισμός Μύθοι και Πραγματικότητα, Η συμβολή του ιαματικού –θεραπευτικού τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη, Κουμέλης Θεόδωρος
5. Τουρισμός Ι, Βασίλειος Ρούπας
6. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, κεφ. Ιαματικός Τουρισμός- Τουρισμός Υγείας-Θερμαλισμός
7. Τουρισμός και ανάπτυξη, Νίκος Γ. Ηγουμενάκης
8. Βαρβαρεσσος Σ. Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις, Προπομπός, Αθήνα 1997
9. Διαμαντόπουλος Γ. et al, Στρατηγικό πλαίσιο χωρικών κατευθύνσεων για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα, ΚΕΠΑΜΕ, Αθήνα 1999
10. Εισηγητική έκθεση σχεδίου νόμου «Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και την περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις», Αθήνα 1998
11. ΕΟΤ, Λουτροπόλεις και ιαματικές πηγές, Αθήνα 1996
12. ευρωπαϊκές κοινότητες, επιχειρησιακό πρόγραμμα «Τουρισμός – Πολιτισμός», Υποπρόγραμμα «τουρισμός», Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων E(95) 2201 30 11 95
13. Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων ιαματικών πηγών Ελλάδας, Οδηγός ιαματικών πηγών και λουτροπόλεων Ελλάδας, Θεσσαλονίκη 2000.
14. Σύνδεσμος δήμων και κοινοτήτων ιαματικών πηγών Ελλάδας, πρακτικά β' συνεδρίου για τα θερμομεταλλικά νερά, Θεσσαλονίκη 1990
15. Συννεφάκης Γ. Μεθοδολογία και παράμετροι για μια συστηματική ανάπτυξη των ιαματικών πηγών στον ελληνικό χώρο
16. Δημόπουλος Γ. Υδρογεωλογικά και υδροχημικά χαρακτηριστικά θερμομεταλλικών πηγών Ελλάδος

Ιστοσελίδες

www.iama.gr

www.gnto.gr

www.spas.about.com

www.spas.it

www.thalasso-therms.com

www.travelwatch.com

www.traveldailynews.com

www.tourseasons.com.cy

www.traveleurope.it

www.worldhealthspa.com

www.thermaesylla.gr

